

NORSKnytt

ISSN 0801 5368

- Opplesning og høytlesning
- Hvordan trene på opplesning?
- Debattklubber i USA
- Analyse-plakat med Obama
- Kong Haralds ord
- Om artikkelsjangeren
- Vurdering av klassesamtaler

- Oppgaver om fremmedord
- Bestiser og kompis
- Spørsmål til språkspalten
- Avløserkryssord
- Store teaterkryssord
- En-skal-ut-oppgaver
- Kryssord med ordpar

Norsknytt

gir variasjon og liv til norskundervisningen

NORSKFAGET/NORSKKNYTT:

Årgang 1990:	«Norsknytt 1/90, 2/90 og 3/90»	50,-
Årgang 1991:	«Norsknytt 1/91, 2/91 og 3/91»	50,-
Årgang 1992:	«Norsknytt 1/92, 2/92, 3/92 og 4/92»	50,-

NORSKFAGET/NORSKKNYTT:

Årgang 1993:	«Norsknytt 1/93, 2/93, 3/93 og 4/93»	200,-
Årgang 1994:	«Norsknytt 1/94, 2/94, 3/94 og 4/94»	200,-
Årgang 1995:	«Norsknytt 1/95, 2/95, 3/95 og 4/95»	200,-
Årgang 1996:	«Norsknytt 1/96, 2/96, 3/96 og 4/96»	200,-
Årgang 1997:	«Norsknytt 1/97, 2/97, 3/97 og 4/97»	200,-
Årgang 1998:	«Norsknytt 1/98, 2/98, 3/98 og 4/98»	200,-
Årgang 1999:	«Norsknytt 1/99, 2/99, 3/99 og 4/99»	200,-
Årgang 2000:	«Norsknytt 1/00, 2/00, 3/00 og 4/00»	200,-
Årgang 2001:	«Norsknytt 1/01, 2/01, 3/01 og 4/01»	200,-
Årgang 2002:	«Norsknytt 1/02, 2/02, 3/02 og 4/02»	200,-
Årgang 2003:	«Norsknytt 1/03, 2/03, 3/03 og 4/03»	200,-
Årgang 2004:	«Norsknytt 1/04, 2/04, 3/04 og 4/04»	200,-
Årgang 2005:	«Norsknytt 1/05, 2/05, 3/05 og 4/05»	200,-
Årgang 2006:	«Norsknytt 1/06, 2/06, 3/06 og 4/06»	200,-
Årgang 2007:	«Norsknytt 1/07, 2/07, 3-4 /07»	350,-
Årgang 2008:	«Norsknytt 1/08, 2/08, 3/08 og 4/08»	350,-

NB: Porto og forsendelseskostnader kommer i tillegg.

Ønskes et større antall av enkelte hefter, be om pristilbud!

Send bestillingen til:

Norsknytt
Postboks 303 Levanger
7601 LEVANGER

Eller bruk epost:

post@norsknytt.no

NESTE NUMMER:

Norsknytt nummer 1-2009 vil blant annet inneholde et undervisningsopplegg i forbindelse med verdens bokdag. Nummeret vil også inneholde tentamensoppgaver.

NORSKnytt

En av nestorene i norsk skriveforskning, Torlaug Løkensgard Hoel, fram til nå professor ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet i Trondheim, fyller 70 år i februar. Vi stiller oss blant gratulantene – og gleder oss over alt det som Løkensgard Hoel har tilført norsklærerutdanningen i Norge. Flere av bøkene hennes, som *Tanke blir tekst* og *Skrive og samtale*, har gitt skriveopplæringen i landet en ny retning. At det nasjonale skrive-senteret nå legges til Trondheim, er ikke noen tilfeldighet: Torlaug Løkensgard Hoel skal ha en stor del av æren for at det er bygd opp et levende skrivemiljø i trønderhovedstaden.

Både læreplanene og karakterordningen i norskfaget bidrar til å skille muntlige og skriftlige ferdigheter fra hverandre som to separate ferdigheter. Løkensgard Hoel har vist at vellykket arbeid med responsgrupper fører til at de muntlige og skriftlige ferdighetene utvikles side om side – og at disse ferdighetene er forutsetninger for hverandre. Dagens eksamensordning, der elevene får utdelt skriveoppgaver på selve eksamensdagen og ikke lenger har anledning til å samarbeide med hverandre, er et tilbakeskritt i forhold til den responsorienterte skriveopplæringen. Arbeidsformen er likevel levende i den nye læreplanen: Elevene på ungdomstrinnet skal kunne «vurdere egne tekster og egen skriveutvikling», og elevene skal kunne «bruke tekstbehandlingsverktøy til arkivering og systematisering av eget arbeid».

Norsklærere har hatt høyst ulike erfaringer med mappevurdering og responsgrupper. Enkelte lærere har fått dreis på arbeidsformen, mens andre har opplevd smått kaotiske timer der elevene verken er blitt flinke til å gi eller å ta imot respons. Vi får håpe at erfaringene med prosessorientert skriving ikke blir lagt til side. Tvert imot er det grunn til å vurdere hvilke elementer som har fungert bra og hva som kan gjøres bedre. Regjeringen har varslet at det vil bli igangsatt nasjonale utvalgsprøver i skriving. Signaler fra skrivemiljøet kan tyde på at disse skriveprøvene vil komme i form av mappevurdering!

Dette nummeret av Norsknytt inneholder som vanlig en blanding av artikler og elevoppgaver. I større grad enn i de forrige numrene tar vi opp temaer som knytter seg til de muntlige delene av norskfaget, for eksempel klassesamtaler og elevdiskusjoner. Mange norsklærere opplever det som en stor utfordring å la elevene få nok taletid når klassestørrelsen hele tiden ligger nær 30 elever. I Norsknytt bringer vi videre noen undervisningsopplegg som gir oppmerksomhet til bare noen elever av gangen.

Norsknytt bringer også to kryssord i A3-format. Stikkordene er hentet fra teaterverdenen, og løsningsordene er oppgitt i et eget felt på arket. Med andre ord er kryssordene en blanding av tradisjonelle kryssord og puslekryss: Tanken er at elevene på denne måten kan lære seg en del teaterbegreper på en litt underholdende måte. Også kryssordene med avløserord inneholder et felt der de korrekte løsningsordene er oppgitt. Optimistiske elever kan gjerne starte kryssordarbeidet uten å se på disse løsningsordene!!!

Mer vekt på opplesing?

Mål fra læreplanen (LK06):

- Elevene skal kunne (...) gjennomføre (...) tolkende opplesing.
- Elevene skal kunne vurdere egne og andres muntlige framføringer

Danskene har siden våren 2007 latt elevene lese høyt som en del av den muntlige avgangsprøven. Ifølge Dansklærerforeningen har dansklærere og sensorer vært svært positive til nyordningen: Opplesing blir sett på som en sentral muntlig ferdighet, og sensorene har erfart at karaktersettingen blir lettere.

Omleggingen av den danske prøveformen har gitt lærerne en del aha-opplevelser. Blant annet skal dansklærerne være negativt overrasket over hvor mange elever som sliter med å lese høyt fra en tekst. Men ordningen gir også positive opplevelser, for særlig de flinke elevene viser en fin evne til å pukke ut gode tekststeder å lese høyt fra. Elevene greier på en elegant måte å sy opplesningen inn i en presentasjon av et litterært verk, og i samtale etterpå klarer elevene å begrunne valget av tekststed og valget av lese-måte.

Høytlesing og opplesing

Overfor elevene kan det være lurt å skille mellom høytlesing og opplesing som to ulike aktiviteter. Høytlesing er gjerne knyttet til begynneropplæringen. Aktiviteten går kort og godt ut på at en skal si høyt hva som står skrevet på et papir. Når vi sier at en elev har lært å lese høyt, mener vi som regel at eleven har lært å avkode bokstavene og forstå dem som ord.

Opplesing er noe mer enn høytlesing. Oppleseren skal lese slik at mottakerne lettere og bedre forstå budskapet i teksten. Oppleseren må prøve å tolke teksten, legge inn trykk og pauser, variere styrke, klang og tonefall. I beste fall kan oppleseren forløse det som kan kalles tekstens iboende muntlighet.

Den romerske retorikeren Marcus Quintilian hevdet at «lærer hver dag helst bør deklamere noe – helst mye – som elevene kan ta med seg hjem». Noe av det samme rådet gir ledende leseforskere i dag: Lærere på ungdomstrinnet må mer enn gjerne lese høyt for elevene sine, for på den måten får også de svakeste elevene oppleve gleden ved skjønnlitteratur. For elevene er det viktig at læreren står fram som en rollemodell, for mest sannsynlig opplever ikke dagens tenåringer å bli lest for andre steder enn i klasserommet.

En del norsklærere vil nok mene at det er for banalt å drive med opplesing i de siste årene på ungdomstrinnet, men «tolkende opplesing» er faktisk nevnt som en av de muntlige sjangrene på ungdomstrinnet. Elevene bør få leke seg med ulike måter å lese en tekst høyt på: det kan være takknemlig å arbeide med dikt og sangtekster, men elevene kan også ha læringsutbytte av å lese høyt fra nyhetsartikler og noveller.

Flere gevinster ved opplesing

Før en går i gang med opplesingsaktiviteter i klasserommet, kan det være verdt å filosofere grundigere over hva en kan oppnå:

For det første tvinges elevene inn i tekstene som de leser. Elevene må tolke tekstene direkte, ikke bare indirekte, slik en gjør gjennom litterær analyse.

For det andre må elevene arbeide for å forstå fremmede ord og uttrykk – det fungerer dårlig å hoppe over enkeltord.

For det tredje trener elevene opp uttrykksregisteret sitt. De erfarer at tekster kan leses opp på mange måter, ikke bare én.

For det fjerde får elevene øvelse i å opptre foran et publikum.

Prinsipper for opplesninger i klasserommet

Hva skal til for at eleven skal sitte igjen med bedre muntlige ferdigheter og styrket selvtilitt? Tre råd peker seg ut som ekstra viktige:

- La oppleseren øve på forhånd, før han leser teksten høyt for klassen. Eleven må gjerne ta opp opplesningen på en datamaskin, slik at han selv kan vurdere sterke og svake sider.
- La oppleseren velge tekst/tekststed selv.
- La oppleseren være den eneste i klassen som har tilgang til teksten. De andre elevene skal se på oppleseren og lytte.

Tips til oppleseren

Finnes det knep som kan hjelpe meg til å bli en god oppleser? Joda, men ofte er det en fordel om du kan skrive på de sidene som du skal lese høyt fra!

TIPS 1: Skråstreker

Punktum, kommategn og tankestreker gir deg tydelige signaler om hvor du bør ta små pauser når du leser opp en tekst. Men av og til kan det være langt mellom to kommategn – og hvis du er dårlig forberedt, kan du bli tvunget til å trekke pusten på et sted der det er unaturlig å ta pause. Derfor kan det være lurt å tegne inn skråstreker i teksten der du planlegger å puste litt:

Ingen / er så arrogant / som en ungdom som akkurat har oppdaget / en gammel idé / og tror det er hans egen.

Sidney J. Harris

Øvelse: Tegn inn skråstreker i avsnittet ovenfor.

TIPS 2: Understreker og halvfete bokstaver

Hvilke ord er viktige i en tekst? Nyhetsopplesere legger trykket på bestemte ord for å hjelpe lytterne til å forstå nyhetsmeldingen bedre. Understreker eller **halvfete bokstaver** kan vise hvor trykket skal legges:

*Lærerne i et skoledistrikt i den amerikanske delstaten Texas skal i høst få lov til å bære våpen i skolen. Ifølge eksperter som **Reuters** viser til, er det **første** gang dette tillates i **USA**. **Presidenten** har ikke makt til å stoppe lovvedtaket.*

Øvelse: Tegn inn understreker i avsnittet nedenfor.

TIPS 3: Digitale opptak

Hvis du har tilgang til en datamaskin og en mikrofon, kan du gjøre opptak av opplesningene dine på datamaskinen. Sannsynligvis har du programmer på datamaskinen din som kan ta opp lyd, men det aller beste er å laste ned gratisprogrammet **Audacity** fra internett. Med dette programmet får du i et diagram se hvordan stemmestyrken din varierer, og du kan lett klippe bort små krent andre ulyder. Dessuten kan du legge til musikk, slik at opplesningen blir enda mer stemningsfull.

Det aller beste med digitale opptak er at du får sjansen til å vurdere dine egne opplesninger. Du kan selv lete etter sterke og svake sider. Dessuten kan du eksperimentere med å lese opp en tekst på flere forskjellige måter. For eksempel kan du prøve deg på disse måtene – og se hvordan teksten forandrer seg for hver opplesning:

1. Legg stor vekt på tydelig uttale når du leser opp teksten.
2. Legg stor vekt på å legge inn pauser når du leser opp teksten. Tegn inn skråstreker på forhånd i det manuskriptet som du leser ifra.
3. Legg ekstra trykk på bestemte ord når du leser opp teksten. Marker viktige ord med understrek eller halvfet skrift i manuskriptet ditt.
4. Legg inn en spesiell stemning i teksten (sorg, håp, glede).

Uttale

- Uttaler du ordene tydelig og korrekt?
- Har du lett for å sluke stavelser?
- Må du ta pauser når du leser lange ord?
- Uttaler du ord som hører sammen (for eksempel «til og med» og «på baksiden av slottet») i en jevn talestrøm, eller tar du pauser på galt sted slik at sammenhengen mellom ordene blir brutt?

Tempo og pausebruk

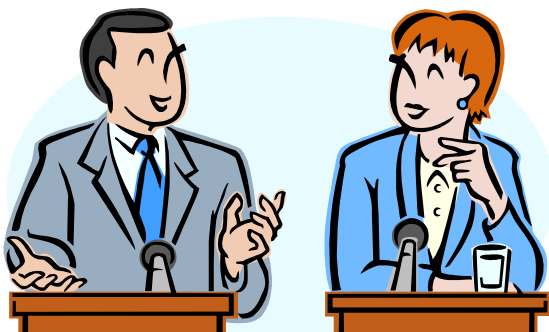
- Leser du passe fort?
- Varierer du tempoet etter hva som skjer i teksten?
- Tar du lange nok pauser før du begynner på en ny setning eller et nytt avsnitt?

Styrke og trykk

- Leser du passe høyt?
- Varierer du stemmestyrken etter hva som skjer i teksten?
- Gir du viktige ord ekstra trykk?

Snakkemåte

- Klarer du å bruke ulike stemmer når du leser replikker i en fortelling (for eksempel sint stemme, smiskestemme, klagestemme og hviskestemme)?
- Klarer du å lese sørgelige tekster på en sørgelig måte, morsomme tekster på en morsom måte – og alvorlige tekster på en alvorlig måte?

Mål fra læreplanen (LK06):

- Elevene skal kunne lede (...) møter og diskusjoner
- Elevene skal kunne uttrykke egne meninger i diskusjoner og vurdere hva som er saklig argumentasjon

God debattkultur i norsktimene?

Skoleverket i USA har sterke tradisjoner for å øve opp god debattkultur. Ved mange skoler har elevene egne timer i retorikk – og det er ikke helt uvanlig at elevene oppsøker en av skolens diskusjonsklubber på kveldstid. Hvordan klarer lærere og foreldre å oppildne elevene til slike fritidsaktiviteter???

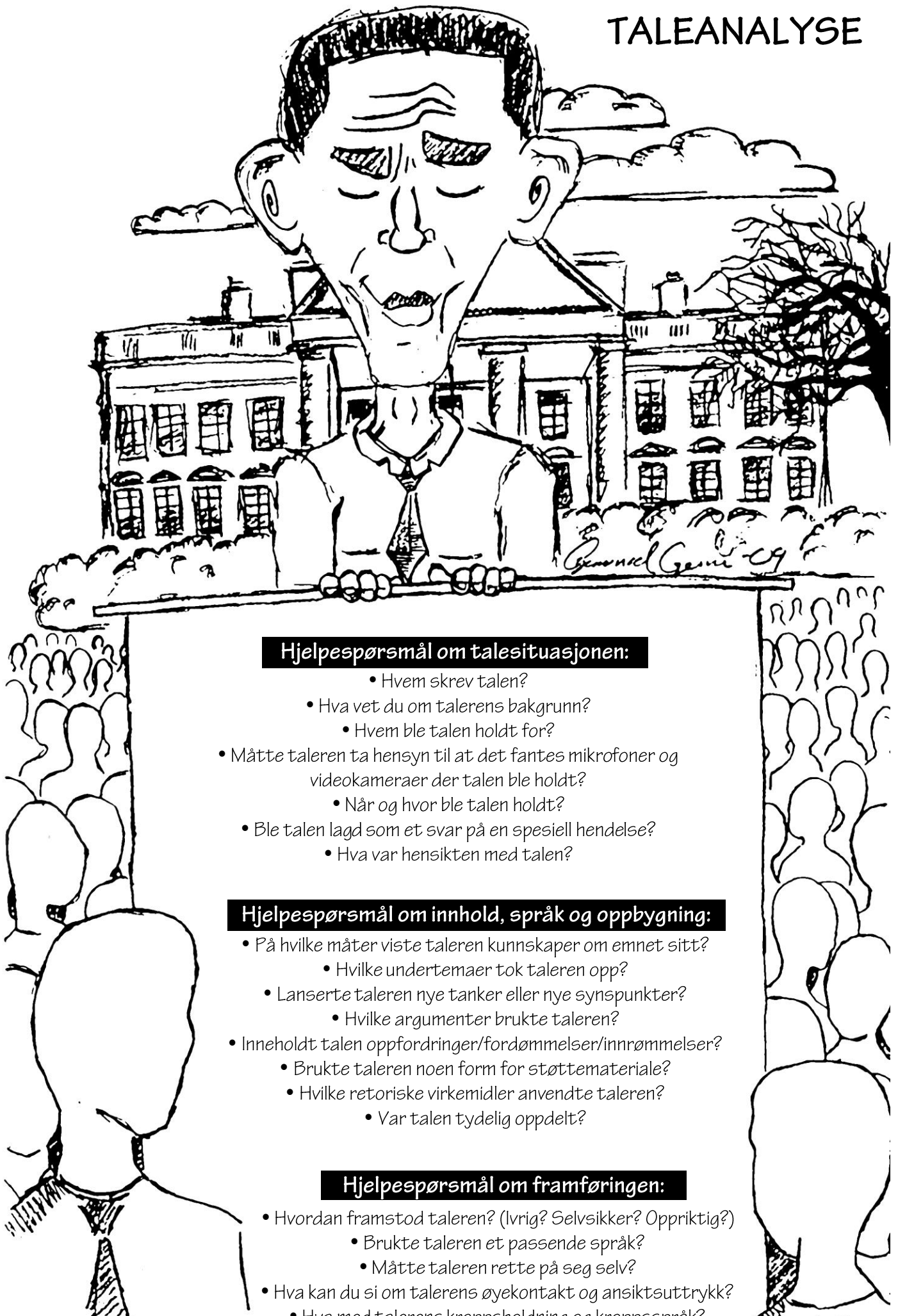
Lek og alvor går gjerne hånd i hånd når elevene i USA har retorikk på timeplanen. Et opplegg som er mye utbredt, går ut på at klassen deles inn i debattlag. Hvert lag kan ha mellom tre og fem deltakere, og bare to og to lag deltar i hver debatt. Én elev fungerer som ordstyrer – mens resten av elevene er tilhørere. Noen regler:

- Elevene får oppgitt temaet for debatten god tid i forveien. Dermed kan elevene forberede seg ved å søke informasjon, analysere argumenter og fordele roller innad på laget. Elevene bruker gjerne mye tid på å forutsi hvilke argumenter og eksempler motstanderlaget vil bruke: Håpet er å finne virkningsfulle motargumenter og mot-eksempler.
- Det ene laget skal argumentere for noe, det andre laget imot. Men hvem som skal argumentere for hva, blir først bestemt ved loddtrekning fem minutter før debatten skal starte. Begge lagene må med andre ord forberede seg grundig i forkant – og bruke de siste minuttene på å finpusse argumentasjonen.
- Hensikten med debatten er å overbevise tilhørerne. Det legges stor vekt på at elevene skal begrunne synspunktene sine ved hjelp av faktaopplysninger, eksempler og tankerekker. Elevene kan også spille på følelser.
- Én av elevene i klassen går inn i rollen som **ordstyrer**. I starten av debatten ber ordstyreren de andre elevene om å presentere seg, og han lar hvert lag holde et hovedinnlegg på for eksempel tre minutter. Deretter holder ordstyreren orden på talerlisten.

- Andre mulige roller: En **tidtaker** kan sørge for at elevene får jevn taletid, ofte tre minutter hver. Slik kan en sørge for at alle elevene kommer til orde, og elevene tvinges til å planlegge hvem som skal si hva på hvilket tidspunkt: Skal gruppa sette sin bestemann på hovedinnlegget? Er det smart å spare den mest kunnskapsrike til replikkrundene? Når taletiden til en debattant nærmer seg slutten, gir tidtakeren signal, for eksempel ved å vise fram et kort eller ved å kakke i bordplaten.
- En **stildommer** kan registrere brudd på god debattskikk – og eventuelt gi minuspoeng. Stildommeren kan for eksempel gi smekk til deltakere som avbryter motstanderlaget, eller til deltakere som sprenger den tildelte taletiden. (Bruken av stildommere er utbredt i USA: De tv-sendte debattene før presidentvalget i USA ble etterfulgt av grafikk som fortalte hvordan de to kandidatene hadde etterlevd reglene som kandidatene var blitt enige om på forhånd.)
- De elevene som ikke er blitt tildelt noen av de rollene som er nevnt, fungerer som tilhørere under debatten – og **dommere** etter debatten. Dommerne diskuterer etter debatten hvilket lag som var best og begrunner synspunktene sine. Et ferdig utarbeidet responsark kan være til god hjelp for dommerne.

Debattopplegg av den amerikanske typen gir alle elevene i en klasse god anledning til å komme til orde. For at debattene skal bli vellykkede er det viktig at temaene engasjerer. Kanskje kan elevene få lov til å velge tema selv???

Hjelpespørsmål om talesituasjonen:

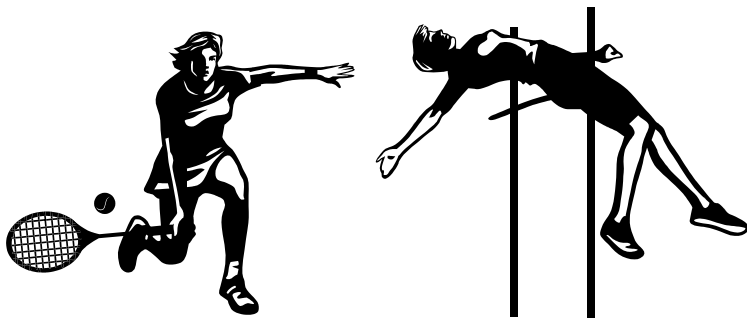
- Hvem skrev talen?
- Hva vet du om talerens bakgrunn?
- Hvem ble talen holdt for?
- Måtte taleren ta hensyn til at det fantes mikrofoner og videokameraer der talen ble holdt?
- Når og hvor ble talen holdt?
- Ble talen lagd som et svar på en spesiell hendelse?
- Hva var hensikten med talen?

Hjelpespørsmål om innhold, språk og oppbygning:

- På hvilke måter viste taleren kunnskaper om emnet sitt?
- Hvilke undertemaer tok taleren opp?
- Lanserte taleren nye tanker eller nye synspunkter?
- Hvilke argumenter brukte taleren?
- Inneholdt talen oppfordringer/fordømmelser/innrømmelser?
- Brukte taleren noen form for støttemateriale?
- Hvilke retoriske virkemidler anvendte taleren?
- Var talen tydelig oppdelt?

Hjelpespørsmål om framføringen:

- Hvordan framstod taleren? (Ivrig? Selvsikker? Oppriktig?)
- Brukte taleren et passende språk?
- Måtte taleren rette på seg selv?
- Hva kan du si om talerens øyekontakt og ansiktsuttrykk?
- Hva med talerens kroppsholdning og kroppsspråk?

Gullkorn fra sportsverdenen

«Barneskirenn!»

*Petter Northug jr. etter at Norge
vant stafetten i ski-VM 2007*

«Han har hatt et
stort internasjonalt
sammenbrudd.»

NRK-reporter

«Saken er biff, saken er karbo-
nade, saken er ertesuppe ...»

*Bjørge Lillelien da Ivar Formo
tok OL-gull på 5-mila i 1976*

«Baseball er 90 prosent
tankeaktivitet. Den andre
halvparten er fysisk.»

*Baseballspiller Yogi Berra
ble verdensmester i 1998*

«Selvfølgelig har det forekommet
ulykker og dødsfall i boksing, men
ingen av dem har vært særlig
alvorlige ...»

*Alan Minter, tidligere
verdensmester i boksing*

«Starts spillestil er
som tanngarden på
en sliten bokser. Full
av sorte hull.»

Fædrelandsvennen

«Hva ville vel høsten ha vært
her i Norge uten cupfinalen? »

NRK-kommentator Arne Scheie

«De tok røntgen av hodet
mitt og fant ingenting.»

*Dizzy Dean, amerikansk
baseballspiller*

«En målvakt er en målvakt fordi
han ikke kan spille fotball.»

Tidligere Chelsea-trener Ruud Gullit

«En god spiss skal
være skadet minst to
måneder i året.»

*Tidligere RBK-spiss
Odd Iversen*

«Stillingen er 0–0, men det
kunne vært omvendt!»

Kommentator på TV3

«Si til publikum at de gjerne
må fortsette å kaste penger
inn på banen, men kast sedler,
ikke mynter!»

*Norsk håndballdommer under
europacupfinale i Zagreb*

«Er det positivt for norsk
basketball når Ulriken-
publikummet tror at 'fuck'
er det engelske ordet for
dommer?»

*Norges landslagssjef
i basketball, Pål Berg*

Skriveoppgaver:

- 1 Lag et kåseri om språk og sport. Flett inn sitater fra for eksempel idrettsutøvere eller sportskommentatorer.
- 2 Skriv et leserinnlegg om nyhetsinnslag og fjernsynsintervjuer med kjente idrettsutøvere. Synes du at slike innslag er godt fjernsyn? Ta med et sitat i innledningen til leserbrevet.

SKRIVETIPS – SITATBRUK

Hvordan skal man flette sitater
inn i løpende tekst? Hvilke
skriveregler gjelder for sitatbruk?

BRUK HERMETEGN!

I nyhetsartikler er det vanlig å bruke
replikkestrek for å vise at noen blir
intervjuet, men replikkstreken viser bare
at meningsinnholdet er riktig gjengitt.
Hvis journalisten ønsker å markere at noe
er **ordrett** gjengitt, bruker han hermetegn
(også kalt gåseøyne): «SITAT».

MULIGHET A: SETT KOMMA FØR DET SISTE HERMETEGNET

Hvis man ønsker å fortelle hvem som står
bak et sitat, hender det ofte at man legger
til et komma på slutten av sitatet, etter-
fulgt av et utsagnsverb og navnet på
sitatets opphavsmann:

«Hadde ikke Aalesund tapt så mange
kamper som de har gjort, så hadde de
ligget midt på tabellen,» sa TV2s
ekspertkommentator.

MULIGHET B: SETT KOLON FØR SITATET

Noen ganger kan det passe best å røpe
navnet på opphavsmannen før man
bringer selve sitatet. Hvis sitatet er en hel
setning og kommer etter et punktum,
skal sitatet åpne med stor bokstav, og
punktumet skal plasseres innenfor
hermetegnene:

TV-kommentatoren i den svenske
kanalen TV4 sa det han ikke skulle si:
«Och nu; sport og damfotball.»

MULIGHET C: NY HELSETNING ETTER SITATET

En tredje mulighet er å sette punktum
innenfor hermetegnene og starte på en ny
helsetning umiddelbart etterpå:

«Den amerikanske målvakten er så liten
at hvis han bøyer seg litt, kan han stå
rett opp og ned i målet.» Påstanden til
den svenske ishockeyspilleren Rolle
Stoltz faller på sin egen urimelighet,
men det er sant at amerikanerne har en
kortvokst mann i mål.

Kong Haralds ord

SITATER FRA KONGENS NYTTÅRTALE 2008

«Det krever sterk rygg å gå med verdighet gjennom krenkelser. Jeg skulle ønske vi sluttet å bruke betegnelsen 'samfunnets svakeste'. I realiteten er noen av dem de sterkeste blant oss.»

«Sammen skal vi være et folk som har trygghet til å se det beste i hverandre. Sammen skal vi kunne leve som hele, feilbarlige mennesker i et raust Norge.»

«Ingen av oss kan forvente at andre skal gjøre oss lykkelige uten at vi selv yter noe. De som tror det, vil fort bli skuffet.»

«Enkelte opplever å bli uthengt offentlig. Da er det ikke lett å gå ut og møte sine kolleger eller medelever igjen. Heldigvis arbeides det aktivt med å verne enkeltpersoner mot respektløse angrep – og uansvarlige avsendere mot seg selv.»

Foto: Cathrine Wessel, Det Kongelige Hoff

«Det bekymrer meg at mennesker i vårt eget land fremdeles blir forskjellsbehandlet på grunn av hudfarge. Vi opplever det i arbeidslivet, på boligmarkedet og i møte med det offentlige.»

«Jeg tror det er en fare i dag at vi bygger opp en altfor stor del av vår identitet rundt prestasjon og synlighet – og at vi bedømmer både oss selv og hverandre ut fra dette.»

«Det som skjer her hos oss, påvirker dem som lever på andre siden av jorda. Og det som skjer langt borte, angår oss her hjemme.»

Skriveoppgaver med bruk av sitater

- 1 Skriv en artikkel med utgangspunkt i ett av sitatene fra kong Harald Vs nyttårstale, som ble kringkastet til hele Norges befolkning den 31. desember 2008. Legg vekt på å få fram dine egne tanker om ett av de temaene som kongen tok opp i talen sin.
- 2 Skriv en tale med tanke på at den skal kunne framføres på neste skoleavslutning. Flett inn ett eller to av sitatene fra kongens nyttårstale. Legg vekt på å se både bakover og framover i talen din.
- 3 Skriv en bursdagstale med tanke på at den skal kunne framføres i klasserommet ditt. Let opp kong Haralds nyttårstale fra det året du selv ble født, og finn fram til sitater som du kan bruke i talen din. Tidligere nyttårstaler finner du på nettstedet www.kongehuset.no
- 4 Gå inn i rollen som kong Harald V og skriv en jeg-fortelling om hvordan nyttårstalen for 2008 ble til. Legg vekt på å få fram kongens tanker om hvordan en tv-sendt nyttårstale bør være. Bruk minst ett av sitatene fra nyttårstalen i fortellingen din.
- 5 Tenk deg at du er en taleskriver som skal lage et utkast til kongens neste nyttårstale. Skriv ned tankene dine om oppdraget i en dagbokfortelling. Bruk et sitat fra 2008-talen i fortellingen.

Artikkelsjanger til besvør

Når tiendeklassingene kommer opp til norskeksamen i begynnelsen av mai, vil de høyst sannsynlig kunne velge å skrive en artikkel. Men hva er egentlig en artikkel? Den som søker svar hos Utdanningsdirektoratet, får andre svar enn dem som søker svar i de nye lærebøkene.

Da Utdanningsdirektoratet gav ut sin sensorveiledning i norsk i 2006, ble det innført en todeling mellom tidsskriftartikler på den ene siden og avisartikler på den andre siden. Skillet er på mange måter naturlig og fruktbart:

Tidsskriftartikler, også kalt fagartikler, er sterkt knyttet til utdanningsverdenen. Artikkelforfatterne (elevene) skriver for å overbevise kunnskapsrike mottakerne (lærerne/sensorene). Tidsskriftartikkelen får dermed sine egne sjangerkjennetegn:

- presis og fagspesifikk begrepsbruk
- svært tydelig struktur (innledning, hoveddel og avslutning) og logiske mellomtitler
- forholdsvis lange avsnitt
- hyppig bruk av språklige garderinger («trolig», «kan skyldes», osv.)
- hyppig bruk av kildehenvisninger og fotnoter

Den andre hovedtypen av artikler som direktoratet nevner, er **avisartiklene**, skrevet for helt vanlige mennesker som søker innsikt og kunnskap. Journalister og redaktører uttrykker seg ofte mer skråsikkert enn forskere våger å gjøre: Avisfolk er glade i spissformuleringer og vinklinger som kan vekke debatt.

I sensorveiledningene fra 2006 og 2007 trekkes nyhetsartikkelen fram som den ene avissjangeren som er relevant for ungdomsskoleelever, mest sannsynlig fordi elevene ofte møter denne sjangeren i det virkelige livet. Det kan være grunn til å spørre om dette valget er hensiktsmessig, for er det egentlig viktig at elever kan skrive nyhetsartikler?

Som eksamenssjangrer har både tidsskriftartikkelen og nyhetsartikkelen klare svakheter, ikke minst nå som eksamensordningen er gjort om og elevene ikke lenger får utforme sitt eget skriveprosjekt fra begynnelse til slutt. Bør elevene bli bedt om å skrive fagartikler når de ikke på forhånd kjenner til oppgavene, og dermed ikke vet hvilke kilder de bør bringe med seg inn i eksamenslokalet? Og like ille: Bør elevene

få i oppgave å skrive en nyhetsartikkel når de ikke har muligheten til å innhente ny informasjon? Er det meningen at elevene skal dikte opp faktaopplysninger og intervjuobjekter i en sjanger som i utgangspunktet setter knallharde krav til sannhet?

Mange artikkeltyper i de nye lærebøkene

De forlagene som har gitt ut nye norsk bøker til Kunnskapsløftet, har måttet tolke hva som ligger i det artikkelbegrepet som er nevnt i læreplanen. En rask gjennomgang viser at resultatet er ulikt fra forlag til forlag:

- Damm (NB!) nevner lederartikkel, leksikonartikkel og featureartikkel.
- Cappelen (På norsk) nevner fagartikkel, nyhetsartikkel og temaartikkel.
- Gyldendal (Kontekst) nevner fagartikkel, nyhetsartikkel og debattartikkel.
- Samlaget (Neon) nevner nyhetsartikkel, bakgrunnsartikkel og kommentarartikkel.
- Forlaget Fag og Kultur (Fra Saga til CD) nevner lederartikkel, nyhetsartikkel, bakgrunnsartikkel og petitartikkel.

Når lærebøkene er så lite samstemte som de er, får en tro at Utdanningsdirektoratet velger å bruke sekkebegrepet «artikkel» i de kommende eksamenssettene. Det er ellers verdt å merke seg at bakgrunnsartikler, kommentarartikler og debattartikler har klare likhetstrekk med det som før ble kalt resonnerende stiler – og med det som under L97 kunne få merkelappen «essay».

Mange elever kan oppleve glede ved å skrive kommentarartikler og bakgrunnsartikler, for sjangrene innbyr til at elevene lager sine egne tankerekker og trekker inn kunnskaper fra ulike fagområder. Ikke minst kan elever med gode kunnskaper om politikk og samfunnsliv endelig få betalt for å følge med på nyhetssendinger og aktualitetsprogrammer! Trenden innenfor norskfaget har riktignok vært at elevene helst skal skrive om norskfaglige temaer i norsktimene, men helt ensidig trenger en ikke å være. Dagsaktuelle skriveoppgaver engasjerer ofte mer enn tidløse oppgaver i norsk bøker og eksamenssett.

AVISARTIKLENE SJANGERKJENNETEGN

Begrepet «avisartikkel» er egentlig et sekkebegrep som rommer mange avissjangrer. Her er de aller viktigste:

Nyhetsartikkelen

- Har til hensikt å fortelle om en hendelse på en sann og presis måte
- Skal være fri for journalistenes meninger
- Har korte og interessevekkende titler og mellomtitler
- Gir den aller viktigste informasjonen i ingressen (innledningen)
- Sparer de minst viktige opplysningene til slutt
- Inneholder replikkstreker som viser at noen blir sitert
- Består som regel av 250–400 ord, gjerne i form av korte setninger og korte avsnitt

Lederartikkelen

- Skrives som regel av redaktøren
- Tar ofte utgangspunkt i en nyhet/nyhetsartikkel
- Argumenterer for et synspunkt
- Er gjerne spissformulert
- Kan være litt høytidelig i formen: «Vi tror ikke at statsråden har tenkt seg godt om i denne saken.»
- Settes som regel i én spalte, i motsetning til de fleste andre avisartikler
- Består som regel av 200–400 ord

Bakgrunnsartikkelen

- Kalles ofte for nyhetsanalyser i avisene
- Skaper oversikt og innsikt, slik at leseren lettere kan forstå en hendelse
- Er et sted for korrekte faktaopplysninger, ikke et sted for synsinger og antakelser
- Inneholder gjerne argumenter både for og imot, men lar leseren trekke konklusjonene
- Er skrevet på en saklig og nøktern måte
- Består som regel av 300–800 ord

Debattartikkelen

- Er normalt skrevet av en avisleser, altså en person utenfor avisredaksjonen
- Har til hensikt å påvirke og overbevise leserne
- Inneholder innledning, hoveddel og avslutning
- Er bygd opp rundt en klart uttrykt påstand
- Inneholder argumenter, faktaopplysninger og eksempler som støtter hovedpåstanden
- Er gjerne sakligere og mer nyanserte enn leserbrev
- Inneholder gjerne bindeord som «likevel» og «dessuten», og uttrykk som «for det første» og «for det andre»
- Består som regel av 400–800 ord

Kommentarartikkelen

- Skrives av journalister/skribenter med godt kjennskap til temaet
- Tar utgangspunkt i en dagsaktuell nyhet eller et tidsaktuelt fenomen
- Forklarer ofte bakgrunnen for et problem – og vurderer mulige løsninger
- Inneholder gjerne sammenlikninger, motsetninger og paradokser
- Kan krydres med humoristiske poenger eller gode sitater
- Står ofte sammen med et fotografi eller en karikaturtegning
- Består som regel av 500–1000 ord

Anmeldelsen

- Har til hensikt å informere om kulturprodukter som bøker, filmer eller dataspill
- Gir opplysninger om hva produktet heter og hvem som står bak
- Gjengir handlingen i et kort referat, men røper sjelden hva som skjer til slutt
- Beskriver og kommenterer tid og sted for handlingen, hovedpersoner og bipersoner – og eventuelt budskapet
- Inneholder ofte en vurdering – en tilråding eller en fraråding – helt til slutt
- Består som regel av 200–800 ord

Vurdering av samtaler

Når en norsklærer blir bedt om å kommentere de muntlige ferdighetene til en elev, er det naturlig å bygge en del av denne vurderingen på elevens deltakelse i klassesamtalene. Utfordringen vil ofte være å gi konkrete tilbakemeldinger som verken sårer eller stempler eleven.

Stadig flere skoler innfører ordninger der foreldrene flere ganger i løpet av skoleåret skal få skriftlige tilbakemeldinger om elevenes nivå og vekstpunkter. En muntlig karakter skal begrunnes og forsvares, men ikke på en slik måte at eleven mister moter eller blir fratatt selvtilliten. For lærere er det en særlig utfordring å gi tilbakemeldinger på muntlige prestasjoner, fordi slike prestasjoner uvegerlig er knyttet til elevens stemme og elevens framturen i klasserommet. Kort og godt er det slik at elevene kan oppleve tilbakemeldinger på muntlige ferdigheter som veldig personlige.

En elev som fra flere lærere får høre at «hun er taus i timen og bør anstrenge seg for å ta ordet oftere», kan bli oppmuntret til å bli mer aktiv, men kan også godta beskrivelsen som «taus elev». Slike merkelapper kan det være vanskelig å riste av seg, så kanskje er det bedre å vektlegge hva eleven får til, for eksempel at «eleven snakker gjerne i mindre grupper» eller at «eleven forteller ofte gode historier og samhandler godt med andre elever i friminuttene».

Vurdering av klassesamtaler er spesielt vanskelig. For det første vil det på mange måter være unaturlig å tenke vurdering når en deltar i utforskende samtaler med elever: Hensikten med samtalen er ikke vurdering, men å komme fram til ny kunnskap i fellesskap. Dessuten vil det være et brudd på samtalsjangeren om læreren plutselig skal bryte av samtalen for å komme med her-og-nå-vurderinger av «prestasjonene» til hver enkelt elev. Dessuten vet en ikke alltid hva som rører seg i en klasse. At en elev er passiv, kan skyldes at eleven har lite å bidra med, men passiviteten kan også skyldes en uheldig klasseromskultur. Og aldri blir det riktig å laste den enkelte eleven for rammen rundt en klassesamtale.

Når en skal gi elever tilbakemelding på muntlige ferdigheter, også på deres deltakelse i samtaler av ulike slag, er det om å gjøre å være presis og analytisk. På den samme måten som en skriftlig tekst kan bli vurdert ut fra ulike vurderingsområder, kan læreren velge flere innfallsvinkler når de muntlige ferdighetene skal kommenteres. Følgende stikkordene være til hjelp:

1 Klarhet Uttrykker elevene seg klart når han/hun har ordet? Er det enkelt for læreren og for medelevene å forstå hva eleven ønsker å få fram? Klarer eleven å uttrykke også mer kompliserte tanker på en klar og lett forståelig måte? Er elevens innlegg og replikker bygd opp på en logisk måte?

2 Presisjon Uttrykker eleven seg entydig? Klarer eleven å bruke faguttrykk på en måte som gjør at budskapet blir mer forståelig?

3 Nøyaktighet Virker elevens faktakunnskaper nøyaktige eller omtrentlige?

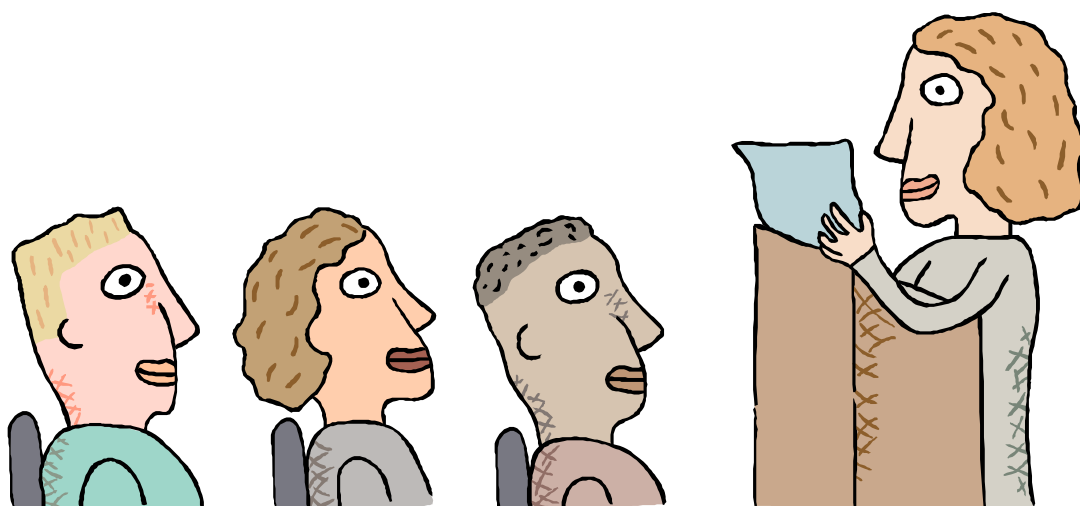
4 Bredde Fremviser eleven gode breddekunnskaper? Er det for eksempel slik at elevene virker vel bevandret i litteraturhistorie, språkhistorie og mediekunnskap? Viser eleven aktive tegn til å henge med i klassesamtalene nærmest uansett hva temaet er? Greier eleven å se sammenhenger mellom ulike fag og mellom ulike fagdisipliner?

5 Dybde Har eleven bare overflatekunnskaper, eller viser eleven også at hun/han har dybdekunnskaper? Kan eleven fremføre lengre tankerekker som gjelder smale temaer? Viser eleven evne til refleksjon, for eksempel om tekstenes form og innhold?

6 Relevans Holder eleven seg til hovedtemaet når hun/han får ordet, eller skeier eleven ut og forteller om noe helt annet? Er elevens innspill også relevant til det som er sagt tidligere i klassesamtalen? Unngår eleven å gjenta det som andre elever har sagt? Greier eleven å bygge videre på det som tidligere har kommet fram i samtalen?

7 Selvstendighet Formidler eleven bare videre det som står skrevet i boka, og det som andre har tenkt, eller er det tydelig at eleven også gjør seg sine egne tanker? Klarer eleven å bruke av egne erfaringer og opplevelser på en måte som tilfører samtalen noe nytt og spennende?

8 Opptreden Viser eleven respekt for medelevene, for eksempel ved å lytte aktivt? Snakker eleven passe høyt og tydelig? Søker eleven blikkontakt med alle, ikke bare med læreren?

Svensk stegark om samtaler

Det svenske Skoleverket lanserte høsten 2008 et sett med stegark til bruk i svenskundervisningen på ungdomstrinnet. Stegarkene, som ikke skal brukes til karaktersetting, gir elevene signaler om hvilke mål som kan være naturlig å sette seg.

Kartleggingsverktøyet som nå ligger ute på Skolverkets hjemmesider, er tenkt brukt både overfor elever med svensk som morsmål og overfor elever med svensk som andrespråk. Det er meningen at lærerne selv skal finne ut av hvordan de vil bruke kartleggingsverktøyet – det er ikke lagt opp til noen innrapportering av det arbeidet som lærerne gjør.

Stegarket nedenfor er ikke knyttet til alderstrinn, men angir et «førnivå». Innfødte elever vil kunne nå dette førnivået i lav alder, mens elever som nylig har innvandret, og derfor ikke behersker svensk, starter på dette nivået

Aspekt	Steg 1	Steg 2	Steg 3	Steg 4
Snakke og samspille	Jeg deltar sjelden i samtalen. Jeg behøver hjelp for å delta i samtalen.	Jeg deltar aktivt i samtalen og kobler det jeg sier til temaet og til det som noen andre har sagt.	Jeg utvikler innholdet i samtalen, for eksempel ved å kommentere, argumentere, stille spørsmål, analysere, vurdere og sammenlikne.	Jeg vender meg til flere og kobler sammen hva andre har sagt. Jeg utvikler innholdet i samtalen ved å sammenfatte, tolke, trekke slutninger og foreslå løsninger. Jeg driver samtalen framover og viser evne til å dra med meg andre i samtalen.
Lytte (reflektere og samspille)	Jeg viser at jeg lytter (reflekterer og samtaler) ved å nikke og si «mhm».	Jeg viser at jeg lytter (reflekterer og samtaler) ved å si noe, for eksempel «Jeg er enig».	Jeg viser at jeg lytter (reflekterer og samtaler) ved å argumentere, stille spørsmål, analysere, vurdere og sammenlikne.	Jeg viser at jeg lytter (reflekterer og samtaler) ved å sammenfatte, tolke, komme med egne utsagn og trekke egne slutninger.

Kilde: Skolverket i Sverige, «Språket på väg» (2008).

27 TING Å GJØRE MED EN FORTELLING

1. Tegn et **kart** med illustrasjoner og stikkord.

2. **Tolk** teksten når du leser høyt: Legg inn **pauser**, legg **trykk** på enkelte ord, og varier **klang, tempo** og **stemmestyrke**.

3. Les teksten høyt og legg til **musikk** som forsterker stemningen i fortellingen.

4. Plukk ut sentrale figurer fra fortellingen og lag et **rollespill**. Tenk på **ansiktsuttrykk** og **kroppsspråk**.

5. Bruk din egen **dialekt** når du leser replikkene i teksten.

6. Spill en **scene** fra fortellingen.

7. Les opp teksten med ulike **stemmer**. Gjør opptak av opplesningene, og vurder hvordan fortellingen forandrer seg.

8. Knips bilder med et **kamera** for å **illustrere** fortellingen. Lag en lysbildefortelling, en tegneserie eller magasinside.

9. Skift **synsvinkelen** når du gjenforteller. Kan du la hovedpersonen bli jeg-forteller, eller la en av bipersonene fortelle historien?

11. Flytt en av figurene fra teksten over til et helt **annet miljø**, for eksempel ditt eget. Hvordan klarer figuren seg i dette miljøet?

10. Frys **situasjoner** fra teksten og lag **stillbilder**.

12. Dikt opp en **forhistorie** til en eller flere av personene i fortellingen.

13. Gjør om på **handlingen** slik at en av figurene handler helt annerledes i en viktig situasjon.

14. Finn en fortelling som du ikke liker **starten** eller **slutten** på. Skriv en ny start eller slutt.

15. Bring inn en helt **ny person** i fortellingen. Hva skjer?

16. Lag en plakat eller et materialbilde som forteller mer om **temaet** i teksten.

17. Skriv et brev til **forfatteren**.

18. Sett deg inn i situasjonen til en litterær figur, og skriv en **dagbokside** eller en **blogg** for denne figuren.

19. Gjør om på **egenskapene** til en av hovedfigurene – alder, kroppsbygning, livsholdning, ønsker eller ...

20. Gjør om på **den språklige stilen**. Skriv fortellingen på kebabnorsk eller dialekt; skriv med et typisk ungdomsspråk eller et typisk fagspråk ...

21. Lær mest mulig av teksten **utenat**.

22. Skriv et **brev** til en av **figurene** i teksten. Da kan du stille spørsmål – eller kanskje gi råd ...

23. Legg handlingen til et annet **sted** og en annen **tid**.

24. Gjør om på **rekkefølgen** som historien er fortalt i. Start med slutten!

25. Skriv en **artikkel** eller et **minneord** om en av figurene i teksten.

26. Skriv en **epilog** (et etterord). Hva skjedde ti år senere?

27. Finn en kjent fortelling og skriv den inn på data. Legg til dine egne **replikker** og **skildringer**.

FILMSTUDIEARK OM MAX MANUS

Oppgave 1

Tegn en tidslinje som viser minst sju viktige hendelser fra filmen. Sørg for at du blant annet får med Operasjon Mardonius (1943), ødeleggelsen av Arbeidstjenestens arkiv (1944) og senkingen av det tyske troppetransportskipet Donau (1945).

Oppgave 2

Lag en kort personomtale av motstandsmennene Max Manus, Gunnar Sønsteby og Gregers Gram – og av Wolfgang Siegfried Fehmer, lederen for Gestapos kontrapionasje i Norge. Hvordan framstår de ulike personene i filmen? Hva er deres tydeligste egenskaper?

Oppgave 3

Hvordan forandrer Max Manus seg gjennom filmen?

Oppgave 4

På hvilken måte var Max Manus en helt? Er det noen av handlingene hans som bryter med forestillingene om «ekte helter»? Forklar!

Oppgave 5

Tror du at filmen om Max Manus kunne/ville ha blitt lagd på samme måte hvis den var blitt lagd rett etter den andre verdenskrigen? Begrunn svaret.

Oppgave 6

I filmen om Max Manus snakker motstandsmennene om at sabotasjeaksjonene ville kunne medføre gjengjeldelsesaksjoner fra tyskernes side. Var det likevel riktig å gjennomføre sabotasjeaksjonene? Skriv et leserbrev der du begrunner synspunktet ditt.

Oppgave 7

Dagbladets anmelder mener at filmen er «hollywoodsk». Hvilke argumenter kan anmelderen bruke for å begrunne synspunktet sitt?

Oppgave 8

Adresseavisens anmelder skriver at filmen om Max Manus er «enda en norsk guttefilm». Hva kan anmelderen ha ment med disse ordene?

Oppgave 9

Hva oppnår filmskaperne ved å klippe inn tilbakeblikk til scener fra vinterkrigen i Finland?

Oppgave 10

Hva kan være grunnen til at kameraet var håndholdt i scenene fra Finland og i scenene fra sabotasjeaksjonene? Hva oppnår filmskaperen?

Oppgave 11

Etter filmpremieren på *Max Manus* oppstod det en diskusjon om motstandskampen i Norge under den andre verdenskrigen, sammenliknet med motstandskampen til palestinerne på Gaza i 2009. Hvilke likheter og ulikheter finnes mellom de to motstandskampene?

Oppgave 12

Filmskaperne har prøvd å gjenskape miljøer og hendelser fra den andre verdenskrig. Hva tror du var de største utfordringene som filmskaperne støtte på? Hvilke scener var mest sannsynlig de dyreste å filme?

HVA BETYR FREMMEDORDENE?

Fremmedord er ord som er kommet inn i det norske språket gjennom kontakt med andre språk. I eldre tider fikk vi mange fremmedord fra latin og tysk – nå henter vi ofte ord fra det engelske språket. Nedenfor skal du sette sammen forbokstaver og puslespillbiter til fremmedord som brukes i norsk. Klarer du også å forklare hva fremmedordene betyr?

Fremmedord:

Ordforklaring:

A _____

B _____

D _____

E _____

F _____

G _____

H _____

I _____

J _____

K _____

L _____

M _____

N _____

O _____

P _____

R _____

S _____

T _____

U _____

W _____

♥ingle

♥mitasjon

♥kvator

♥apittel

♥postrof

♥ojal

♥alleri

♥sar

♥ominere

♥eekend

♥ebatt

♥niversell

♥omonym

♥riljant

♥anda

♥oik

♥verkill

♥anuskript

♥iksjon

♥edaktør

ORDKUNNSKAP

Ofte er det slik at et ord hører til et bestemt fagområde:
Styre er et sykkelord. Et hospital er et sykehus.

I tekstboksen ser du 16 ord som hører til hvert sitt område.
Klarer du å plassere dem på rett sted i tabellen nedenfor?

ingress	nav
urskog	rotvelte
rullator	kronikk
korrekturleser	felg
resept	ventil
navnестripe	tynning
protese	stubbe
dynamo	bekken

AVIS 	SYKEHUS
SKOG 	SYKKE

Klarer du å finne ut hvilken ordforklaring som passer til de ulike ordene fra tekstboksen?

1	_____	det å felle bare noen trær av mange
2	_____	dyptpløyende artikkel om et aktuelt emne, ofte på fast plass
3	_____	generator som skaper elektrisk energi
4	_____	gjenstående del av et felt tre
5	_____	gåstol
6	_____	hjulring som dekk og slange sitter rundt
7	_____	innledning til nyhetsartikkel, skrevet med halvfet skrift
8	_____	innretning som åpner og stenger for gass og væske
9	_____	kunstig erstatning for en kroppsdel
10	_____	midtblokk på et hjul
11	_____	opplysning om hvem som har skrevet en avisartikkel
12	_____	oppskrift for bruk av medisin
13	_____	person som leter etter stavefeil og feilaktig ordbruk
14	_____	skålformet vannlatingskar for sengeliggende
15	_____	vill og uberørt skog
16	_____	vindfelt tre som er revet opp med rota

EKSTRA: Lag ordforklaringer til avisord. La medelever gjette hvilke ord du har forklart!

LITTERÆRE STJERNER TIDLIG PÅ 1900-TALLET

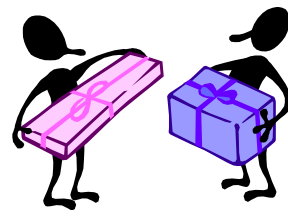
Klarer du å finne ut hvilke forfattere som hører sammen med hvilke personomtaler? Lykke til!

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L

1. Oskar Braaten 2. Olaf Bull 3. Olav Duun 4. Johan Falkberget 5. Nordahl Grieg 6. Inger Hagerup 7. Sigurd Hoel 8. Aksel Sandemose 9. Cora Sandel 10. Sigrid Undset 11. Herman Wildenvey 12. Arnulf Øverland	A. Forfatterens egentlige navn var Sara Fabricius, og hun hadde barndommen sin i Tromsø. Fabricius skrev provoserende fortellinger om kvinners levekår, blant annet Alberte-trilogien. Hun fant det best å gjemme seg bak et psevdonym. Fabricius' fornavn er «gjemt» i forfatternavnet som hun fant på. B. Har du hørt om Bør Børson junior, den dumsnille handelsmannen som drømmer om rikdom på børsen? Forfatteren som oppfant figuren, kommer fra Røros og skrev mye om gruvevirksomheten der. Egentlig het forfatteren Lillebakken, men tidlig i livet skiftet han etternavn til noe mer storslått. C. Denne forfatteren var litt dansk og litt norsk, og han var mannen bak Jante-loven: «Du skal ikke tro at du er noe. Du skal ikke tro (...)» D. Han skrev dikt fulle av velklang, rytme, humor og alvor – og en liten dose erotikk. Som mange andre forfattere i sin generasjon endret han etternavnet sitt: Resultatet var et etternavn med en form for bokstavrim. E. Politisk sett var denne forfatteren rød i sin ungdom og blå i sin alderdom. Han er kjent for harmdirrende opplesninger, sterke dikt og ordene «Du skal ikke tåle så inderlig vel den urett som ikke rammer deg selv». F. Denne bergenseren var politisk engasjert på venstresiden i norsk politikk. Han var anti-nazist på sin hals og skrev hylningsdikt til «niggeren Owens», som vant gull under sommer-OL i Berlin i 1936. Livet hans tok slutt ni år senere, da han ble skutt ned på et flytokt over den samme byen. G. Han var fra Oslo og skrev historier fra Oslos arbeidermiljø. Blant skuespillene hans er «Ungen». Fornavnet hans er et tidligere svensk kongenavn. H. Denne mannen, født i Odalen i Hedmark, skrev «Veien til verdens ende» og «Møte ved milepelen». Han var mye redd – både for Gud, for sin far og for jenter. I. Denne lyrikeren skrev et dikt om tyskernes brutale oppførsel på Aust-Vågøy under den andre verdenskrig: «De brente våre gårder. / De drepte våre menn (...)» Mange barn har også lest hennes fengende og morsomme rim. J. Hun er en av tre nordmenn som har vunnet Nobels litteraturpris. Særlig kjent er hun for bøkene om Kristin Lavransdatter. Under krigen reiste hun rundt i USA for å tale Norges sak. Etterpå flyttet hun til Bjerkebæk på Lillehammer. K. Denne dikteren hadde et etternavn som rimer på «hull». Han skrev nesten alltid om død og kjærlighet. L. Mange mener at denne forfatteren hadde vunnet Nobelprisen i litteratur om han hadde skrevet på bokmål, men i stedet skrev han en form for nynorsk med klare trønderske innslag. Særlig kjent er han for «Medmenneske», «Menneske og maktene» og «Juvikfolket».

Bestiser og kompiser

Svenskene har lenge kalt daghjem for «dags» og fritidshjem for «fritis» – og i tillegg har svenskene 60 andre ord som slutter på -is. De siste årene har endestavelsen -is slått rot også i Norge. Greier du å forklare hva ordene nedenfor betyr? De fleste ordene finnes i Tone Trytis *Norsk slangordbok* fra 2008.

Alkis:	_____	☆☆☆☆☆
Andis:	_____	☆☆☆☆☆
Bestis:	_____	☆☆☆☆☆
Fjortis:	_____	☆☆☆☆☆
Frekkis:	_____	☆☆☆☆☆
Førstis:	_____	☆☆☆☆☆
Godis:	_____	☆☆☆☆☆
Grattis:	_____	☆☆☆☆☆
Hemlis:	_____	☆☆☆☆☆
Kalkis:	_____	☆☆☆☆☆
Kjendis:	_____	☆☆☆☆☆
Kompis:	_____	☆☆☆☆☆
Loppis:	_____	☆☆☆☆☆
Lættis:	_____	☆☆☆☆☆
Raddis:	_____	☆☆☆☆☆
Reggis:	_____	☆☆☆☆☆
Småttis:	_____	☆☆☆☆☆
Snakkis:	_____	☆☆☆☆☆
Treddis:	_____	☆☆☆☆☆
Tyggis:	_____	☆☆☆☆☆

Kjenner du til andre slangord som slutter på -is?

Fargelegg stjernene for å vise hvor ofte du har hørt de ulike ordene:
★ = aldri, ★★ = sjelden, ★★★ = av og til
★★★★ = ganske ofte, ★★★★★ = svært ofte

Kjære språkekspert! Hva er forskjellen på *ovenfor* og *overfor*?

Språkspalten

Tenk deg at du har fått arbeid som språkekspert i en avis, og at svarene dine hver lørdag trykkes i *Språkspalten*. Spørsmålene fra leserne ser du nedenfor. Husk på at grundige svar inneholder eksempler, for da blir det lettere for leserne å forstå det som du forklarer.

TIPS: Bruk gjerne en solid ordbok eller internett når du arbeider med svarene dine.

SPØRSMÅL 1:

I en avisartikkel fant jeg denne ytringen:

Da Charlotte (15) kjøpte seg Prada-veske til 6200,- kroner ble det helt slutt på lommepenger fra faren.

Mangler det ikke et komma her?

SPØRSMÅL 2:

Hva er forskjellen på de to verbene *venne* og *vende*? Bøyes ordene likt? Kan de brukes om hverandre?

SPØRSMÅL 3:

Bestefaren min bruker ordet *neger*, selv om jeg forteller han at ordet er nedsettende. Bestefar bare fnyser og sier at ordet ikke betyr noe annet enn at en person har mørk hudfarge. Hvem av oss har rett?

SPØRSMÅL 4:

Hva er *pluralis majestatis*?

SPØRSMÅL 5:

Læreren min blir sur når jeg kaller henne for «frøken». Har hun grunn til det?

SPØRSMÅL 6:

En av klassekameratene sier alltid at butikken er «oppe», selv om den ligger på bakkeplan. Bør han ikke heller si at butikken er «åpen»?

SPØRSMÅL 7:

Jeg har fått i oppdrag å oversette en artikkel om fotball. Der dukker det opp ord som *keeper*, *corner*, *hands*, *offside* og *hat trick*. Hvordan skal jeg forholde meg til disse – og lignende – ord? Jeg vil jo helst skrive norsk!

SPØRSMÅL 8:

Når jeg leser notiser om litt merkverdige hendelser i fremmede land, hender det at det står NTB under notisene. Broren min sier at bokstavene står for *Not To Believe*. Snakker han sant?

SPØRSMÅL 9:

En av naboene mine sier stadig vekk at kona hans har «vandret heden», men jeg skjønner ikke hva han mener. Faktisk ble han ganske grinete da jeg foreslo at han burde følge etter henne. Hva er det egentlig han mener, og kunne han ikke ha uttrykt seg på en annen måte?

SPØRSMÅL 10:

Da jeg spurte norsklæreren om å forklare hva *preteritum perfektum* er for noe, svarte han bare at det er det nye ordet for *pluskvamperfektum*. Kan du hjelpe meg med en enda bedre forklaring?

SPØRSMÅL 11:

Når jeg skriver ordet «bilran» inn i tekstbehandlingsprogrammet mitt, dukker det opp røde streker under ordet. Hvorfor???

SPØRSMÅL 12:

Hva er egentlig forskjellen på en *dialekt* og en *sosiolekt*?

SPØRSMÅL 13:

Kjære språkekspert! Hva er forskjellen på *ovenfor* og *overfor*? Kan jeg fritt velge hvilket av de to ordene jeg vil bruke?

Kjære språkekspert!
Kva er eit antonym?

Språkspalta

Tenk deg at du har fått arbeid som språkekspert i ei avis, og at avrar dine kvar laurdag kjem på trykk i *Språkspalta*. Spørsmåla frå lesarane ser du nedanfor. Hugs på at grundige svar inneheld eksempel, for da blir det lettare for lesarane å forstå det som du forklarar. **TIPS:** Bruk gjerne ei solid ordbok eller internett når du arbeider med svara dine.

SPØRSMÅL 1:

Sonen min seier at eg alltid verkar så sur når eg skriv SMS-ar til han. Som eit eksempel viste han meg ei melding som eg hadde skrive: «KOM HEIM FØR KLOKKA ÅTTE!» Kva kan eg gjere for å verke mindre sur?

SPØRSMÅL 2:

Kva er *høfleg tiltale*? Eg lurar på om det kan ha noko med pronomen å gjere, men eg er ikkje heilt sikker.

SPØRSMÅL 3:

Norsklæraren min seier at eg må finne ut kva *bindebokstavar* er for noko. Kan du forklare det for meg? Den einaste hjelpa eg fekk frå læraren min, var ei setning som skal innehalde to bindebokstavar: «Jørgen hattemakar likte dagslys.»

SPØRSMÅL 4:

Kjære språkekspert! Kva er eit *antonym*?

SPØRSMÅL 5:

I klassen min har vi diskutert om eg er ein innvandrar eller ikkje. Her er nokre fakta: Eg har mørk hud, eg snakkar godt norsk, og eg har budd på Vestlandet heile livet. Begge foreldra mine er frå Ghana, og dei flytta hit lenge før eg vart fødd.

SPØRSMÅL 6:

Ei av venninnene mine påstår at ein norsk-amerikanar er ein amerikanar som har flytta til Noreg. Ho viser til at ein norsk-pakistanar er ein pakistanar som har flytta til Noreg. Har ho rett i påstanden sin?

SPØRSMÅL 7:

Onkelen min seier stadig vekk at mange norske uttrykk stammar frå livet på havet. Det einaste uttrykket eg kjem på, er dette med å «sakke akterut». Veit du om det finst fleire båtuttrykk som har glidd inn i kvardags-språket vårt?

SPØRSMÅL 8:

Kva er *maskulinum*, *femininum* og *nøytrum*?

SPØRSMÅL 9:

Er *bokmål* og *riksmål* akkurat det same? Kvifor finst det i så fall eigne riksmålsordbøker???

SPØRSMÅL 10:

Eg lurar på nokre uttrykk som har med krig og sport å gjere: Kva vil det seie å «slå under beltestaden»? Kva tyder det å «brenne alle bruer»? Og kva ligg i uttrykket «den kalde krigen»???

SPØRSMÅL 11:

Dei siste åra har eg fått fleire og fleire brev der eg finn bokstavane PS langt nede i teksten, og etterpå kjem det ofte ei kort setning. Kva tyder PS? Og kva med PS2 og PS3???

SPØRSMÅL 12:

Når skal eg bruke *sjanse*, og når skal eg bruke *risiko*? Kva risikerer eg ved å byte om på orda?

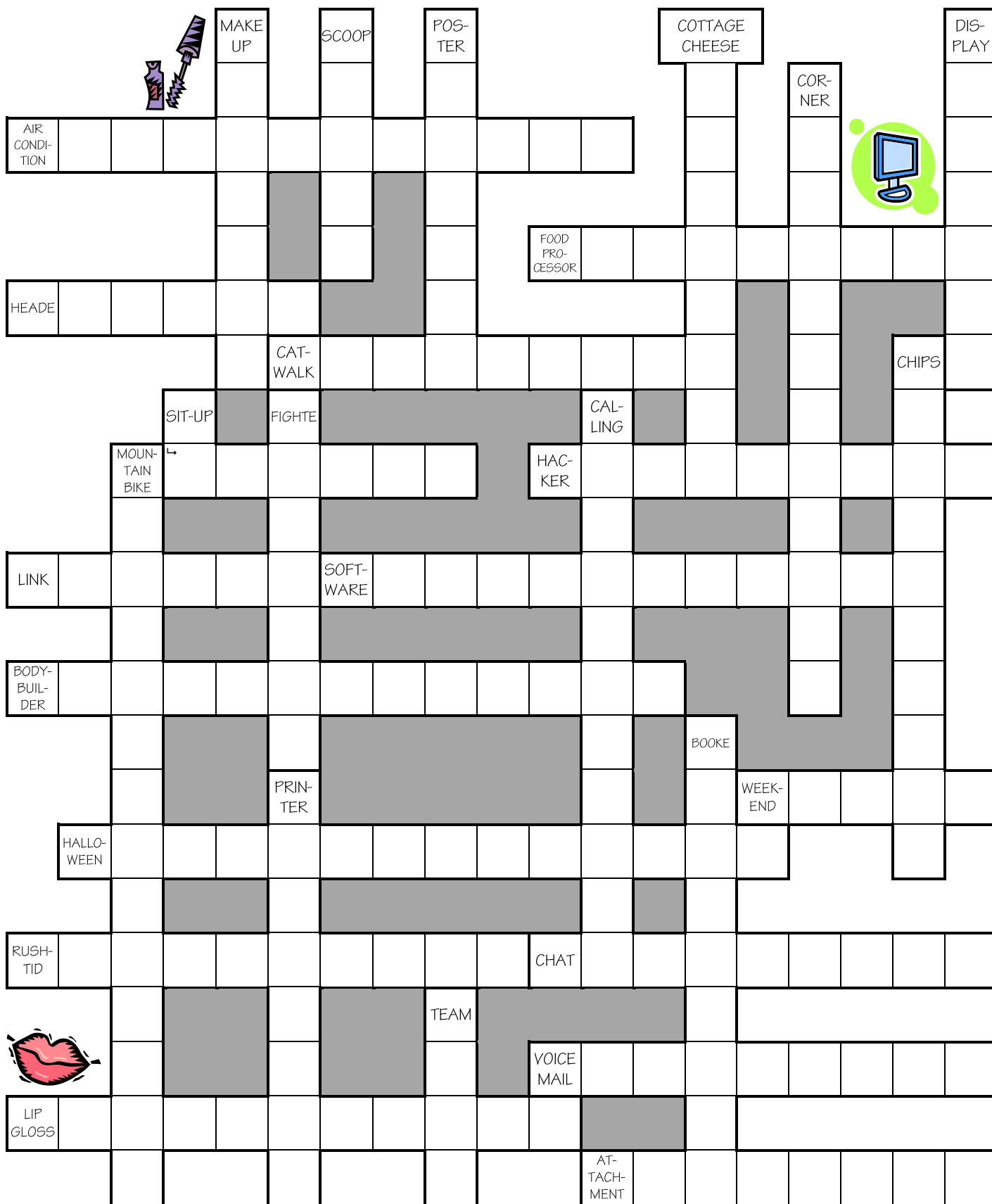
SPØRSMÅL 13:

Skal det personlege pronomenet stå i *subjektsform* eller i *objektsform* når det kjem etter ein preposisjon?

KRYSSORD MED AVLØSERORD 1

NORSKNYTT

For å beskytte det norske språket mot påvirkning fra engelsk, prøver mange språkbrukere å finne på nye norske ord som kan avløse de engelske importordene. For eksempel kan en si «minnepinne» istedenfor «memory stick». I dette kryssordet har alle stikkordene engelsk opphav, mens de aller fleste løsningsordene er hentet fra Språkrådets liste over mulige norske avløserord.

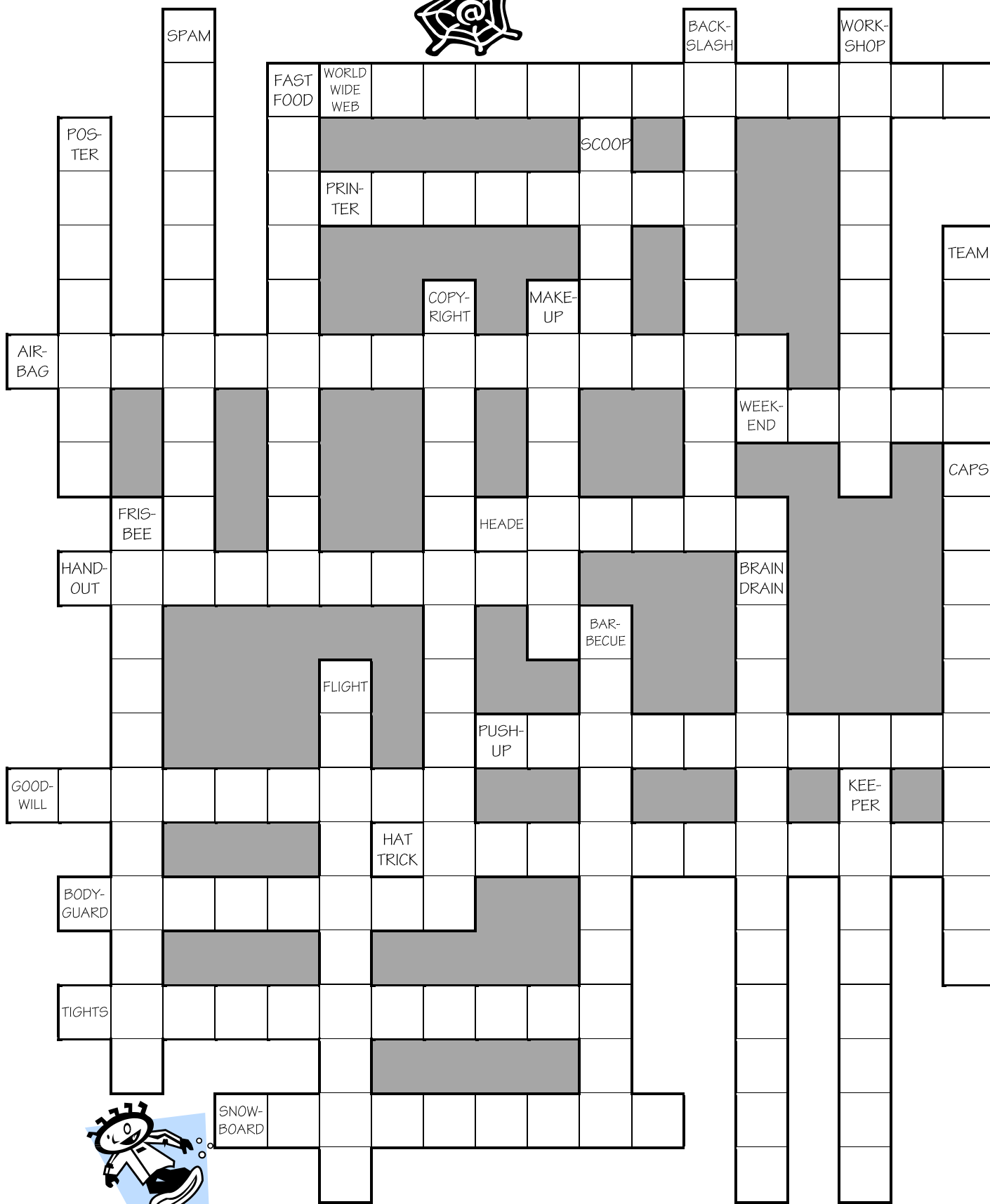

LØSNINGSORD (brett eller klipp): BESTILLE • BUKBØY • DATASNOK • DØRTELEFON • GRESSKARFTEN • HELG • HJØRNESPARK
HYTTEOST • KJEMPE • KLIMAANLEGG • KROPPSBYGGER • LAG • LENKE • LEPPEGLANS • MATMØLLE • MOTEMOLO • MYLDRETID • NETTPRAT
NIKE • POTETGULL • PROGRAMVARE • SKJERM • SKRIVER • SMINKE • TALEPOST • TERRENGSYKKEL • VARP • VEDLEGG

KRYSSORD MED AVLØSERORD 2

NORSKNYTT

For å beskytte det norske språket mot påvirkning fra engelsk, prøver mange språkbrukere å finne på nye norske ord som kan avløse de engelske importordene. Én mulighet er å si «navnstripe» istedenfor «byline». I dette kryssordet har alle stikkordene engelsk opphav, mens de aller fleste løsningsordene er hentet fra Språkrådets liste over mulige norske avløserord.

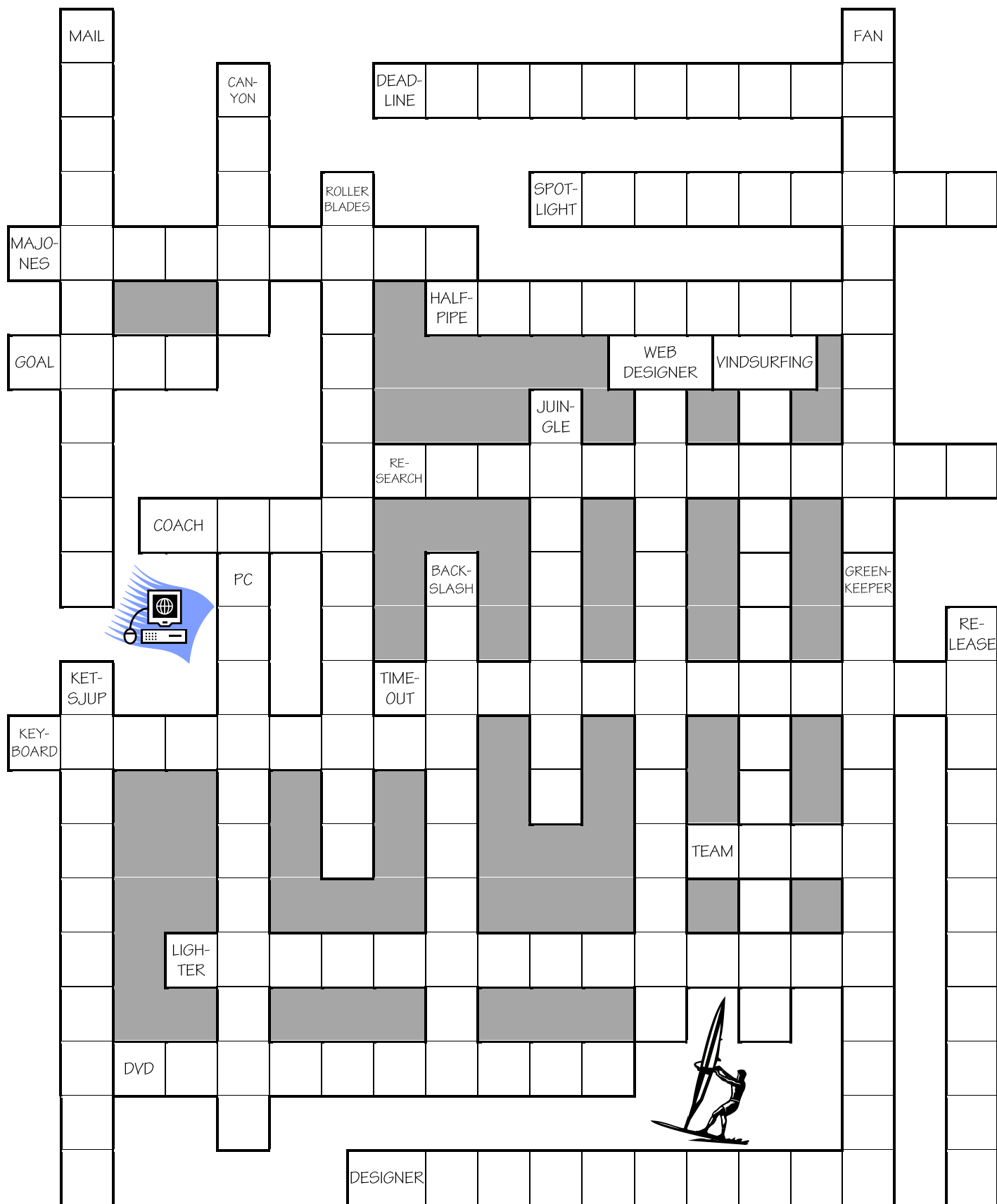

LØSNINGSORD (brett eller klipp): ARMHEVING • FLYAVGANG • GRILFEST • HELG • HJERNEFLUKT • HURTIGMAT • KOLLISJONSPUTE
LAG • LIVVAKT • MÅLVAKT • NIKKE • OPPHAVSRETT • PLAKAT • SENDEPLATE • SKRIVER • SKRÅSTREK • SKYGGELUE • SMINKE
SNØBRETT • STØTTEARK • SØPELPOST • TRANGBUKSE • TRILLINGMÅL • VARP • VELVILJE • VERDENSVEVEN • VERKSTED

KRYSSORD MED AVLØSERORD 3

NORSKNYTT

For å beskytte det norske språket mot påvirkning fra engelsk, prøver mange språkbrukere å finne på nye norske ord som kan avløse de engelske importordene. Én mulighet er å si «snauskalle» istedenfor «skinhead». I dette kryssordet har alle stikkordene engelsk opphav, mens de aller fleste løsningsordene er hentet fra Språkrådets liste over mulige norske avløserord.

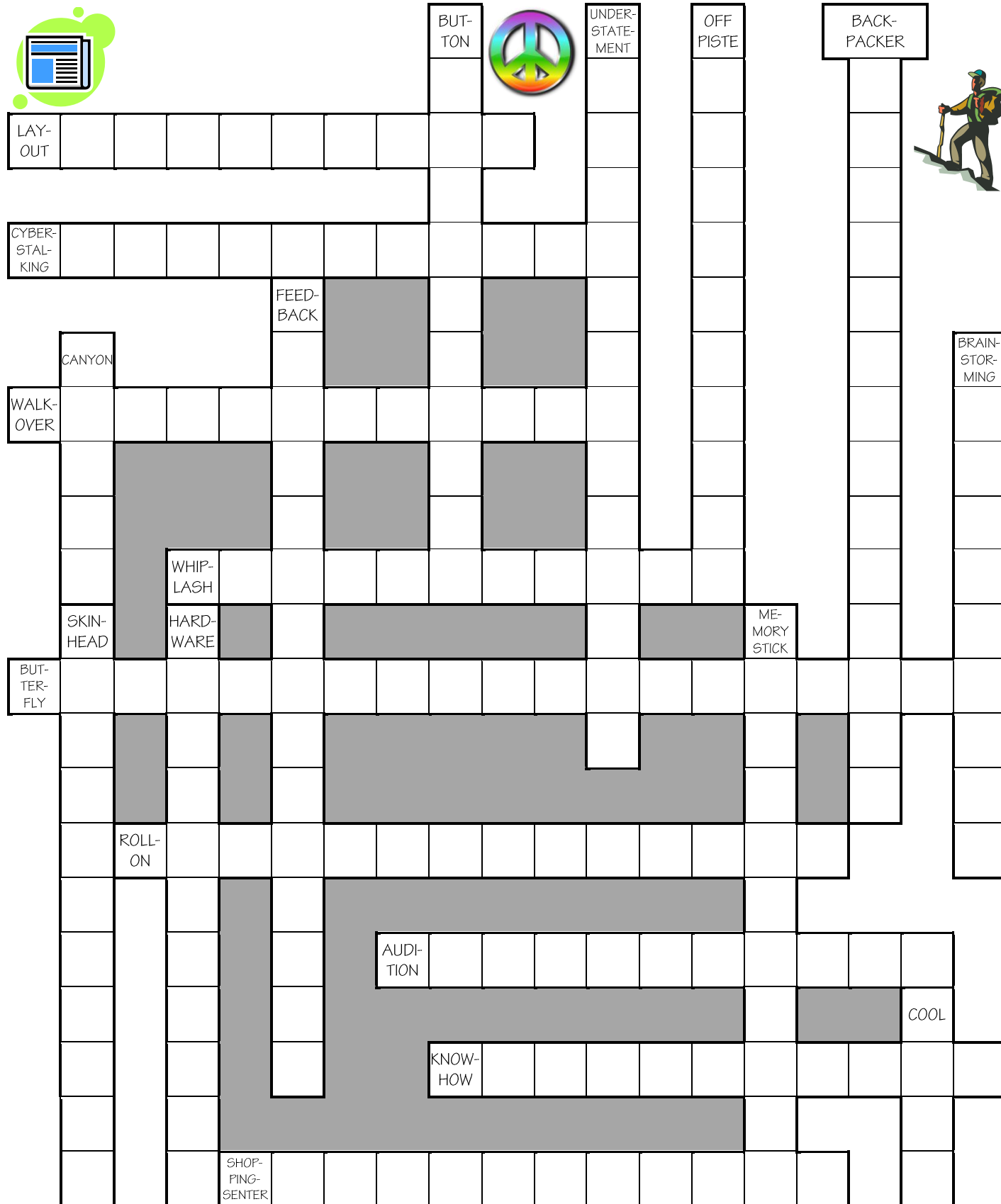

LØSNINGSORD (brett eller klipp): BRETTSEILING • DATAMASKIN • EGGEKREM • FILMSKIVE • FORMGIVER • GJEL • GOLFGARTNER
KILDEARBEID • KLOKKESTOPP • LAG • LOS • LYDLOGO • MÅL • NETTSKREDDER • PLATESLIPP • PUNKTLYS • RULLESKØYTE
SIGARETTENNER • SKJERMBREV • SKRÅSTREK • SNØRENNE • TASTATUR • TIDSFRIST • TILHENGER • TOMATSAUS

KRYSSORD MED AVLØSERORD 4

NORSKNYTT

For å beskytte det norske språket mot påvirkning fra engelsk, prøver mange språkbrukere å finne på nye norske ord som avløse de engelske importordene. Én mulighet er å si «omviser» istedenfor «gaid». I dette kryssordet har alle stikkordene engelsk opphav, mens de aller fleste løsningsordene er hentet fra Språkrådets liste over mulige norske avløserord.

LØSNINGSORD (brett eller klipp): BLADBUNAD • FAGINNSIKT • FRIKJØRING • GJEL • GRATISSEIER • IDEDUGNAD
JAKKEMERKE • KJØPESENER • KUL • KULEDEODORANT • MASKINVARE • MINNEPINNE • NAKKESLENG • NETTSJIKANE
PRØVESpill • RYGGSEKKTURIST • SNAUSKALLE • SOMMERFUGLSVØMMING • TILBAKEMELDING • UNDERDRIVELSE

TEATERKRYSSORD 1

VANNRETT

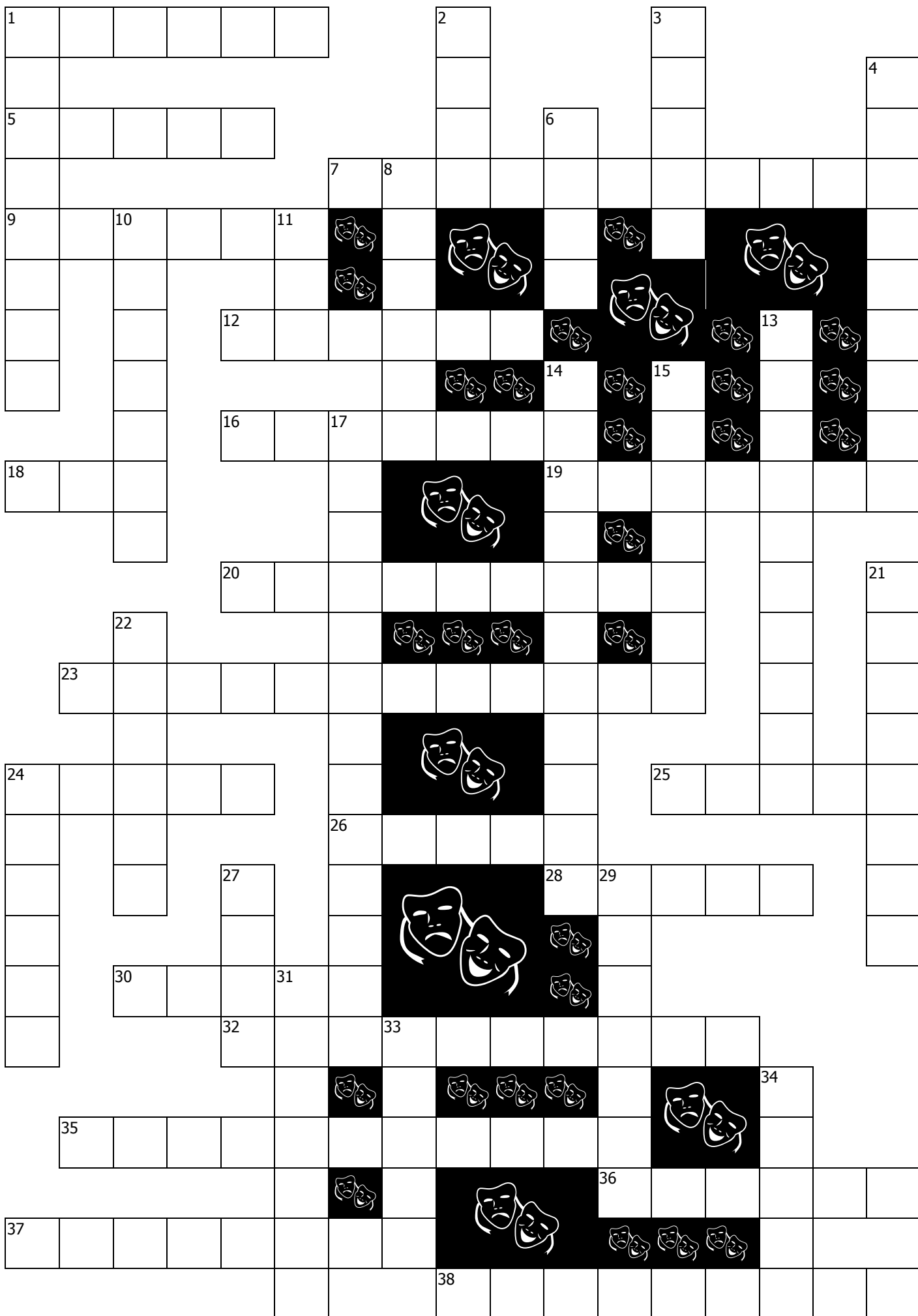
1. Kosmetikk som brukes til å fremheve, kamuflere, forskjønne og forandre ansiktstrekk.
5. Virkemiddel som går ut på at man sier én ting, men mener noe annet, ofte det motsatte.
7. Engelskmann (f. 1564, d. 1616), verdens mest fremragende dramatiker. Han ble født i byen Stratford-upon-Avon.
9. Et fenomen som kaller på latteren, for eksempel gjentakelser og ombyttinger. Finnes i ord som «situasjons.....»
12. Forspill, noe som kommer før det egentlige skuespillet, gjerne en form for introduksjon til selve teaterstykket.
16. Rollefigurens påkledning.
18. Et slags kapittel i et teaterstykke. Komedier har ofte bestått av to eller tre slike, mens tragedier har bestått av fire eller fem.
19. Norsk skuespiller (f. 1915, d. 2008), kjent fra blant annet farsen *Den spanske flue* og tv-serien *Jul i Skomakergata*. Fornavnet var Henki.
20. Teaterform der skuespillerne spiller uten å snakke.
23. Del av handlingen som avviker fra hovedhandlingen, men som allikevel kan være med på å belyse denne hovedhandlingen.
24. Del av skuespillernes ansiktsuttrykk. Dette «virkemiddelet» forteller ofte tilskuerne i hvilken retning de bør se.
25. Det å gå ut fra en scene.
26. Det å komme inn og vise seg på en scene.
28. Fornavnet til en ung mann av Montague-slekten, som forelsket seg i en ung kvinne, Julie Capulet. Den unge mannen tar sitt eget liv fordi han tror at kjæresten er død.
30. Etternavnet til Norges mest kjente nålevende dramatiker. Han er opprinnelig fra Hardanger, men bor nå i Bergen. Fornavnet er Jon.
32. Etternavnet til svenskenes største forfatter og dramatiker (f. 1849, d. 1912). Fornavnet var August.
35. Opptreden av et teaterensemble på en fremmed scene eller i et fremmed land.
36. Etternavnet til norsk revyskuespiller (f. 1921, d. 2007), også kjent for rollefiguren 'Egon' i *Olsenbanden*. Fornavnet var Arve.
37. Norsk forfatter, dikter og samfunnsdebattant (f. 1832, d. 1910), hedret med statue ved Nationaltheatret i Oslo. Fornavnet var Bjørnstjerne.
38. Skuespill fra 1884 av Henrik Ibsen. Blant rollefigurene finner vi blant annet Hjalmar Ekdal og Hedvig. En temmet fugl er sentral i dette teaterstykket.

LODDRETT

1. Ord eller setninger i en replikk som skal fungere som signal til en annen skuespiller eller til en av medhjelperne på teatret.
2. En av Ibsens mest kjente kvinneskikkelser. Hun opptrer i skuespillet *Et dukkehjem*, der hun til slutt forlater barn og ektemann for å søke lykken et annet sted.
3. En av Ludvig Holbergs mest berømte rollefigurer, kjent for å drikke mer alkohol enn han hadde godt av. Han ble slått av sin kone, og han ble lurt i baronens seng.
4. Etternavnet til en av Nationaltheatrets mest berømte kvinnelige skuespillere (f. 1939). Fornavnet er Lise.
6. En bevegelse med arm eller hånd, altså en del av skuespillerens kroppsspråk.
8. Et av William Shakespeares mest kjente teaterstykker, om en dansk prins som mistenker at onkelen var skyld i farens død.
10. William Shakespeares korteste teaterstykke, om en skotsk general som blir spådd en stor framtid av tre hekser.
11. En gruppe av sangere og dansere som enten kan delta i skuespillets handling eller bare kommentere den handlingen som tilskuerne får se. Gruppen kan òg brukes som pauseunderholdning.
13. Den personen som har det samlede kunstneriske ansvaret for en teateroppsetning, blant annet ved å lede prøvene.
14. Gjenstander som inngår i teaterstykket, men ikke kostymet (som skuespillerne bærer på seg) og ikke dekorasjoner.
15. Norsk-dansk dramatiker (f. 1684, d. 1754), sterkt knyttet til Bergen. Han skrev skuespill som *Den stundesløse*, *Den politiske kannestøper* og *Erasmus Montanus*.
17. Teatermedarbeider som hjelper til med å gjøre i stand dekorasjoner og gjennomføre sceneskift.
21. Den første oppføringen av et verk.
22. Ansiktsuttrykk som viser ulike stemninger og sinnstilstander.
24. Revyskuespiller (f. 1950), blant annet kjent for rollene som tenåringen 'Reidar' og mopedoriginalen 'Fridtjof'.
27. Skuespiller (f. 1917) ved Nationaltheatret, ofte kalt etterkrigstidens store diva i norsk teater. Fornavnet er Wenche.
29. Et av Shakespeares skuespill: Hovedpersonen dreper kona si fordi han feilaktig trodde at hun var utro. Også navn på brettspill.
31. Person som deltar på teater eller film uten egentlig å ha noen rolle å gå inn i; opptrer gjerne i bakgrunnen.
33. Norges fremste skuespillforfatter (f. 1828, d. 1906)
34. Teaterstykke som ble skrevet før Peer Gynt. Handler om en flammende prest som stiller krav til seg selv og sine nærmeste.

LØSNINGSORD

AKT • BJØRNSON • BLIKK • BLUNCK • BRAND • ENTRE • FJELDSTAD • FOSS • FOSSE • GEST • GJESTESPILL • HAMLET
HOLBERG • IBSEN • INSTRUKTØR • IRONI • JEPPE • KOLSTAD • KOMIKK • KOR • KOSTYME • MACBETH • MIMIKK
NORA • OPSAHL • OTHELLO • PANTOMIME • PREMIERE • PROLOG • REKVISITTER • ROMEO • SCENEARBEIDER
SHAKESPEARE • SIDEHANDLING • SMINKE • SORTI • STATIST • STIKKORD • STRINDBERG • VILLANDEN

TEATERKRYSSORD 2

VANNRETT

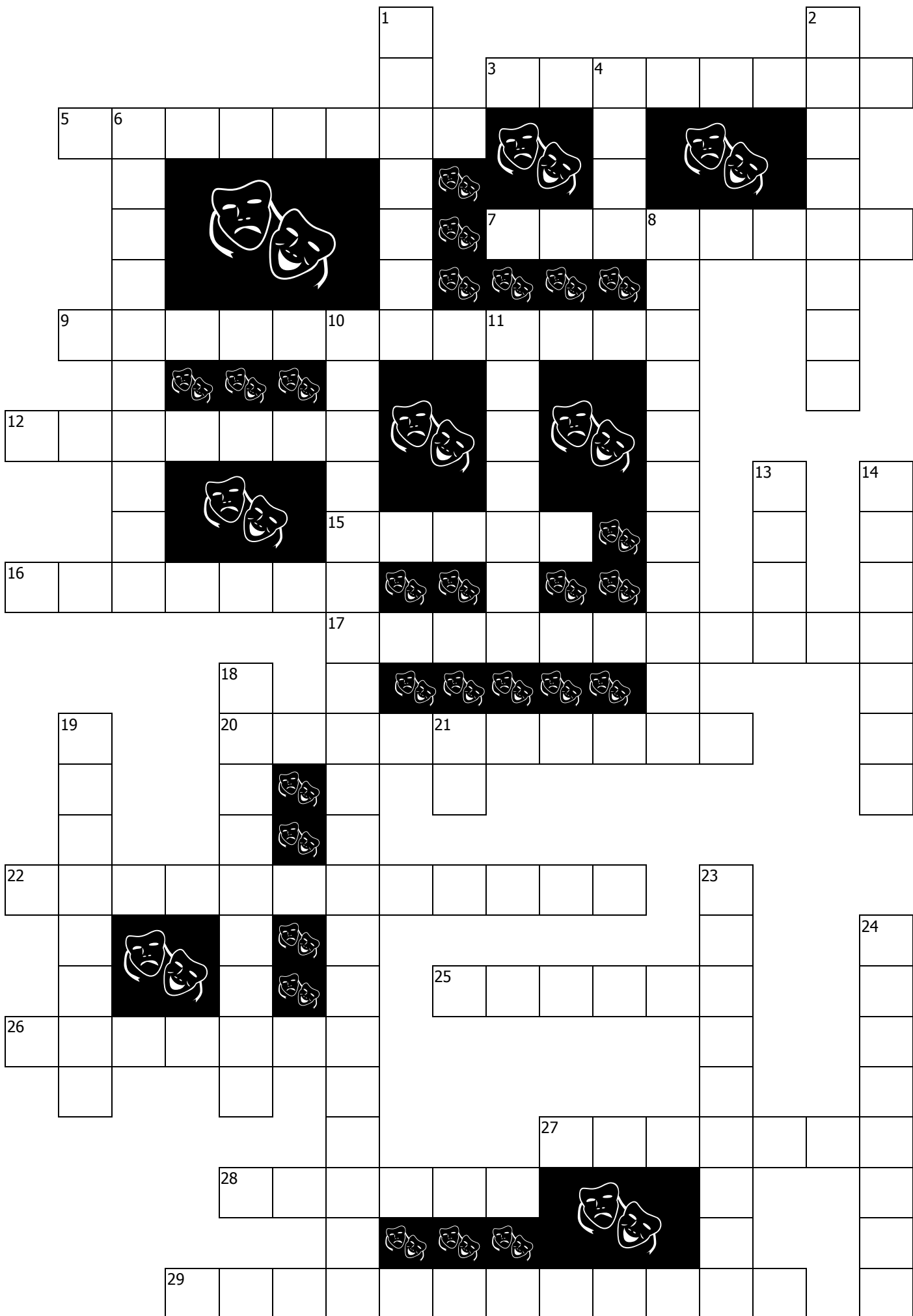
3. Egentlig het han Rasmus Berg, men han skiftet navn til Erasmus ... «Faren» het Ludvig Holberg.
5. En ikke helt uvanlig skikkelse i et teaterstykke, for en slik skapning kan fortelle om hendelser som til da har vært ukjente for publikum. I Harry Potter-bøkene er «*nesten hodeløse Nick*» et eksempel på en slik skikkelse.
7. En av hovedsjangrene innenfor teateret. Slike teaterstykker er alvorlige i tonen og har en ulykkelig avslutning.
9. Den siste gjennomkjøringen av et teaterstykke før premieren.
12. Positiv reaksjon fra publikum, på 1800-tallet hadde norske teatre faste regler for hvor langvarig den kunne vare.
15. Kvinnelig rollefigur som deltok i en berømt balkongscene.
16. Bevegelig teaterdekorasjon; en viktig del av det synsinntrykket som publikum får oppleve i teatersalen.
17. En teaterform der publikum ikke får se skuespillere på scenen. I dag spilles denne formen for teater mest for barn, for eksempel gjennom figurer som Tøffe Tøflus. I gamle dager var forestillingene for voksne gjerne litt grove.
20. Bygning med seter for publikum rundt hele den plassen der skuespillerne spilte. Bygningen ble også brukt som arena for gladiatorkamper.
22. Området foran scenen der musikerne spiller under forestillingen.
25. Norsk revyskuespiller og teatersjef (f. 1910, d. 1995). Han var kjent for sine roller i *Den forsvundne pølsemaker* og *Fjols til fjells*, for fortellerstemmen i *Flåkløya Grand Prix*, og for replikken «mot norrrmalt». Fornavnet var Leif.
26. De øverste plassene i et teater, i store teatre på den øverste av balkongene. Billettene hit er billige, og ofte er det publikummet her som har styrt bifallsytringer og mishagsytringer under en forestilling.
27. Teatersjanger som får publikum til å le. Slutten er som regel lykkelig.
28. Avsluttende tale i et teaterstykke, hvor den som framfører, taler direkte til publikum. Talen kan inneholde opplysninger om selve teaterstykket, om stykkets budskap eller om noe publikum bør huske på når de forlater teatersalen.
29. Teaterform som er helt avhengig av en sterk lyskilde. Finger kan bli forstørret til mennesker og dyr på et lerret.

LODDRETT

1. En teaterform der sang, populærmusikk og dans er bakt inn i forestillingen.
2. Teatrets tilskuere. Plasseringen av dem kan avgjøre hvordan teaterstykket blir spilt.
4. Den kvinnelige hovedpersonen i teaterstykket *Et dukkehjem*, skrevet av Henrik Ibsen i 1879.
6. Audition; ordning som går ut på at scenekunstnere får lov til å vise fram sine kunster for teatersjefer, sirkusdirektører, osv.
8. Et av Henrik Ibsens mest kjente teaterstykker. Handler blant annet om hvordan vi er bundet av fortiden. I sluttscenen må fru Alving velge om hun vil gi sin syke sønn aktiv dødshjelp eller ikke. Tar hun sønnen av livet sitt, er hun en dårlig mor, men det er heller ikke lett for henne å la ham leve som en «grønnsak».
10. En scenekunstners aller siste opptreden i teatersalen, det motsatte av debut.
11. Ord eller setninger som skuespilleren skal si fram i et skuespill.
13. Etternavnet til en av Henrik Ibsens figurer. Fornavnet var Peer og moren het Åse.
14. Mannlig skuespiller (f. 1972), utdannet ved Statens teaterhøgskole og tidligere kunstnerisk leder for Torshov-teatret. Kåre er også kjent for å være forloveren til Ari Behn.
18. I teatersammenheng en komisk enakter som blir oppført etter den mer alvorlige hovedforestillingen, som regel uten noen som helst sammenheng når det gjelder tema. Den hyggelige «etterpå-festen» skal løfte stemningen hos publikum.
19. Skuespiller-/teaterfamilie som bekledte mange store roller på 1900-tallet. Faren i familien, Alfred, spilte blant annet hovedrollen i filmen *Gjest Baardsen*.
21. Det minste antallet deltakere som kan delta i en dialog.
23. Sikkerhetsteppe som skal kunne skille scenerommet fra publikumsrommet i tilefelle brann. Brukt i overført betydning om forholdet mellom Vest-Europa og Øst-Europa under den kalde krigen. Også brukt av elever som opplever et slags stengsel mellom hukommelsen og taleorganene.
24. Små lys helt foran på scenen som opplyser skuespillernes ansikter nedenfra, slik at skuespillerne ikke får skygger under øynene. I tidligere tider de eneste lysene som gav direkte lys til skuespillerne.

LØSNINGSORD

APPLAUS • AVSKJEDSFORSTILLING • CONRADI • DOKKETEATER • EPILOG • GALLERI • GENERALPRØVE
GJENGANGERE • GYNT • JERNTEPPE • JULIE • JUSTER • KOMEDIE • KULISSE • MAURSTAD • MONTANUS
MUSIKAL • NACHSPIEL • NORA • ORKESTERGRAV • PRØVESPILL • PUBLIKUM • RAMPELYS
REPLIKK • SKYGGETEATER • SPØKELSE • TO • TRAGEDIE

ÉN-SKAL-UT-OPPGAVER

Nedenfor finner du grupper på fire og fire ord. I hver gruppe er det tre ord som betyr omtrent det samme, mens det fjerde ordet stikker seg ut. Den første bokstaven i ord som stikker seg ut, skriver du inn i sirkelen som hører til. Hvis du løser alle oppgavene riktig, kommer de loddrette løsningsordene til syne. Tips: Alle løsningsordene viser til noe som kan drikkes!

Dyktig Evnerik Markspist Talentfull	M	Atspredelse Muntrasjon Selvjustis Tidtrøyte		Aftenstund Jonsok Kveld Mørkning		Knurring Leseglede Motvilje Utakk	
Bable Omringe Pludre Skravle		Barsk Hard Kry Tverr		Eske Kasse Orgel Skrin		Hundse Mobbe Plage Ønske	
Belønning Godtgjørelse Represalie Vederlag		Grunker Mynt Slanter Urter		Kjeftament Munnhule Ratata Snakketøy		Gnage Knaske Tygge Vaske	
Bagatell Detalj Filleting Generaltabbe		Braute Myrde Overdrive Skryte		Blyg Doven Sjenert Unnselig		Eseløre Knehøne Reddhare Tøffelhelt	
Ekvipasje Kåk Palass Villa		Mot Tvil Uvisshet Villrede		Banne Jodle Synge Tralle		Begersvinger Ranglefant Svirebror Teolog	
Blåmyra Havet Nuten Sjøen		Buk Engel Mage Vom		Firkant Rute Terning Æresrunde		Arvegods Gjestgiveri Pensjonat Vertshus	
Gilde Fest Kampanje Selskap		Delaktig Implisert Medskyldig Troverdig		Bart Mustasje Overskjegg Rottehal		Favoritt Gromgutt Noksagt Yndling	
Aura Plyndring Ran Strandhogg		Hvil Mosjon Pusterom Rast		Hurlumhei Kugalskap Lurveleven Spetakkel		Gruble Kukelure Narre Spekulere	
Fattiglus Hjerteknuser Jentefut Skjørtejeger		Ertesuppe Jærtegn Mirakel Underverk		Alder Dimensjon Omfang Størrelse		Eggformet Oval Rund Vinkelrett	
Dolke Fryse Hogge Stikke		Brubygger Forhandler Likskjender Mekler		Firfisle Larve Mark Åme		Forsvar Gardering Invitasjon Ryggdekning	
Elte Glane Kikke Stirre		Epoke Konge Tidsalder Æra		Barn Nurk Pjokk Tante		Bondefanger Lurendreier Navnesøster Taskenspiller	

ÉN-SKAL-UT-OPPGAVER

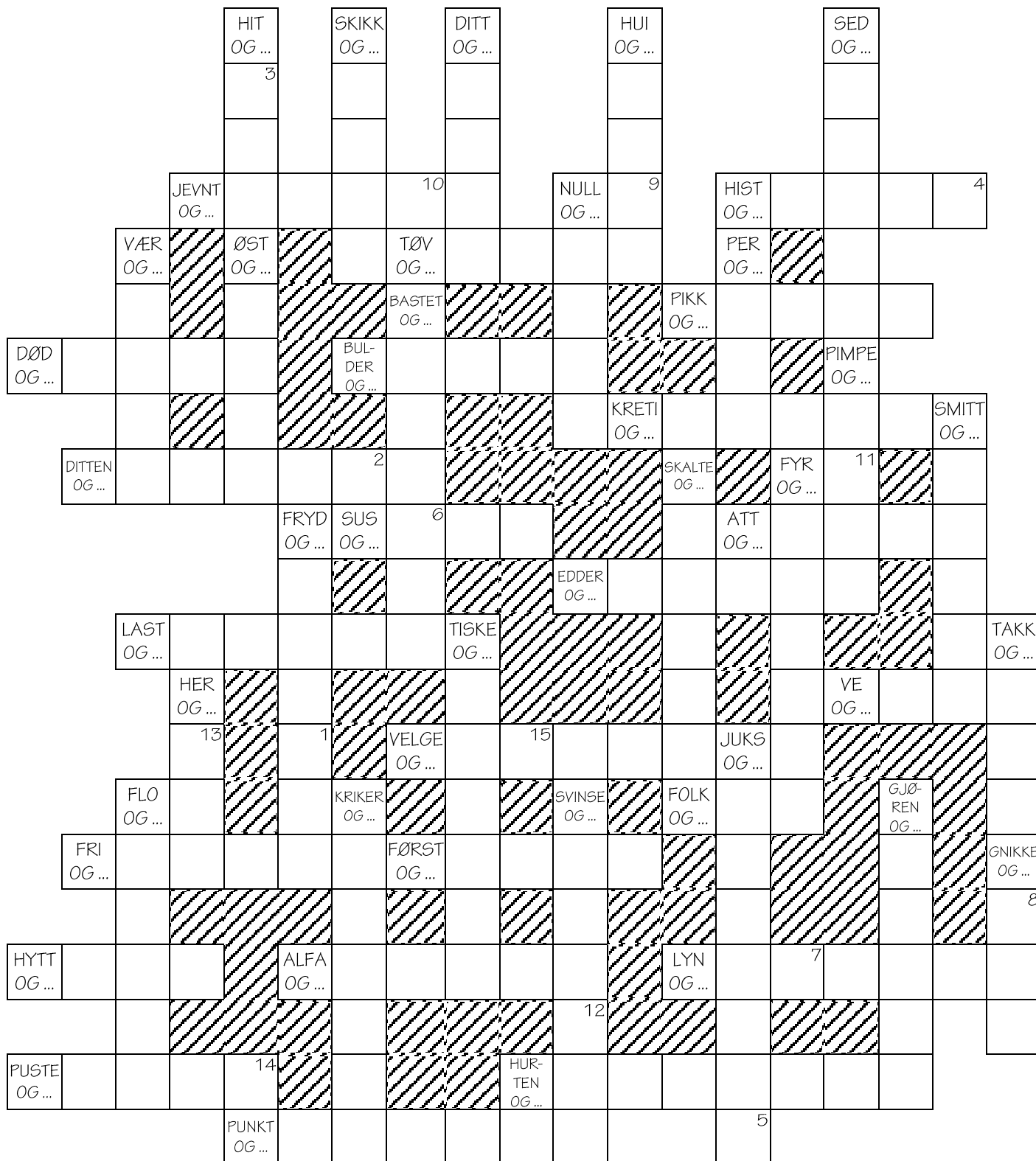

Nedenfor finner du grupper på fire og fire ord. I hver gruppe er det tre ord som betyr omtrent det samme, mens det fjerde ordet stikker seg ut. Den første bokstaven i ord som stikker seg ut, skriver du inn i sirkelen som hører til. Hvis du løser alle oppgavene riktig, kommer de loddrette løsningsordene til syne. Tips: Alle løsningsordene viser til noe som kan høres!

Ansikt Fjes <u>Lanterne</u> Tryne	L	Minske Nedskrive Redusere Vedgå		Fornuftig Klarsynt Taktløs Veloverveid		Brennhast Lengsel Nostalgi Savn	
Annullering Handel Shopping Transaksjon		Appell Prinsipp Rettesnor Skikk		Angiver Forræder Offer Sviker		Demper Hemsko Jernvilje Ulempe	
Anonym Navnløs Taletrengt Ukjent		Herskesyk Maktlysten Rettskaffen Tyrannisk		Gjenstridig Opprørsk Rådvill Ulydig		Avlive Erobre Kverke Utslette	
Applaus Hyllest Leverop Tango		Furie Hurpe Kjeftesmelle Smisketryne		Bølgetopp Dilemma Høydepunkt Glansnummer		Giftig Lettsindig Ondsinnet Spydig	
Dagdrøm Ettermæle Innbilning Luftslott		Etterstrebe Funkle Glitre Skinne		Dementere Endre Imøtegå Motsi		Gigantisk Kolossal Larmende Skyhøy	
Løfte Refs Tilsagn Æresord		Altetende Glupsk Løsmunnet Umettelig		Ildgivning Kanonade Nordlys Skyting		Bonus Dusør Eksport Tips	
Anseelse Omdømme Rykke Sjansespill		Høflig Omtenksom Sjenert Taktfull		Draug Hånd Labbe Neve		Gå Knele Rusle Traske	
Angre Deise Klabbe Slå		Godord Kremt Ros Skryt		Dyster Faretruende Illevarslende Rørende		Gruble Lystre Pønse Spekulere	
Lur Sprelsk Uregjerlig Vilter		Drøfte Konferere Rådslå Utelate		Bekjentgjøre Informere Oppløse Ønske		Avskaffe Dele Kløyve Spalte	
Flamme Kjæreste Skatt Veiviser		Banditt Dustemikkel Gangster Røver		Fåmælt Kortfattet Naiv Ordknapp		Bein Nett Rett Strak	
Etterspurt Overflødig Til overs Unyttig		Diplomat Mentor Orakel Rådgiver		Dragkamp Nedrykk Styrkeprøve Tautrekking		Gourmet Kranglefant Tverrpomp Vriompeis	

DITT-OG-DATT-KRYSSORD

Noen ord hører sammen i ordpar, slik som «ditt og datt», «gnikke og gnu» og «gjøren og laden». I kryssordet nedenfor skal du prøve å finne den siste delen i slike ordpar. Som en bonus får du fram et ekstra uttrykk nederst på arket!

1	2	3
---	---	---

4	5	6
---	---	---

7	8
---	---

9	10	11	12	13	14	15
---	----	----	----	----	----	----

Hva betyr fremmedordene? – side 16

Avisord: ingress (7), korrekturleser (13), navnestripe (11), kronikk (2)
 Skogsord: urskog (15), rotvelte (16), tynning (1), stubbe (4)
 Sykehusord: rullator (5), resept (12), protese (9), bekken (14)
 Sykkelor: dynamo (3), nav (10), felg (6), ventil (8)

Ordkunnskap – side 17

apostrof skrifttegn brukt i som forbindelses og utelatelsestegn, **briljant** 1 edelstein 2 strålende, **debatt** meningsutveksling, **ekvator** tenkt midtlinje på jordkloden, **fiksjon** 1 innbilning 2 skjønnlitteratur, **galleri** 1 overdekket gang 2 rekke av de øverste plassene i et teater 3 kunstsamling, **homonym** hvert av to ord som uttales eller skrives likt, **imitasjon** etterlikning, **joik** spesiell samisk sang, **kapittel** stort avsnitt i en bok, **lojal** 1 trofast 2 loydydig, **manuskript** tekst som skal framføres muntlig – eller trykkes, **nominere** formelt utpeke, **overkill** overdrivelse, **panda** rovdyr av familien halvbjørner, **redaktør** øverste leder for en avis eller et tidsskrift, **single** 1 tennisspill med en én deltaker på hver side 2 singelplate 3 enslig, **tsar** overhode for den russiske stat 1547–1917, **universell** som omfatter alt, **weekend** fra arbeidets slutt på fredag til mandag morgen

Litterære stjerner tidlig på 1900-tallet – side 18

A9, B4, C8, D11, E12, F5, G1, H7, I6, J10, K2, L3

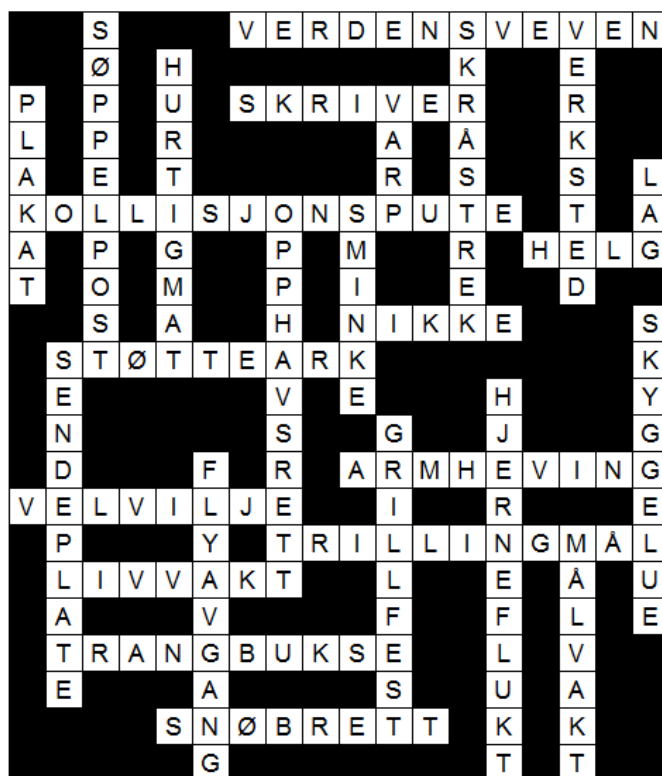
Bestiser og kompiser – side 19

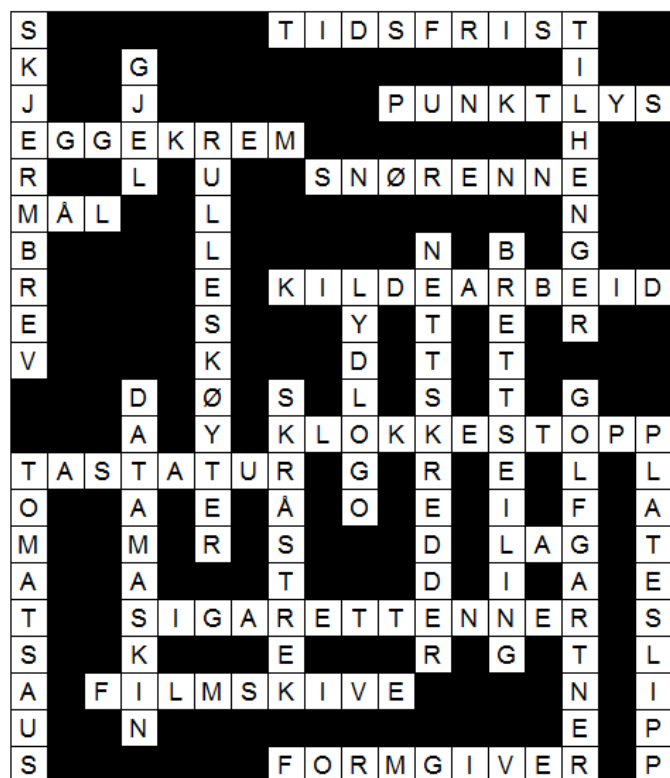
Alkis – alkoholiker, andis – andreklassing (elev på Vg2), bestis – bestevenn, fjortis – fjortenåring/pubertetsmonster, frekkis – frekt forsøk, førstis – førsteklasing (elev på Vg1), godis – godteri, grattis – gratulerer!, hemlis – hemmelighet, kalkis – lommekalkulator, kjendis – kjent person/medienisse, kompiser – kamerat, loppis – loppemarked, lættis – noe latterlig eller noe morsomt, raddis – radikal person, reggis – tannregulering, småttis – småbarn/baby, treddis – tredjeklassing (elev på Vg3), tyggis – tyggegummi

Kryssord med avløserord 1 – side 22

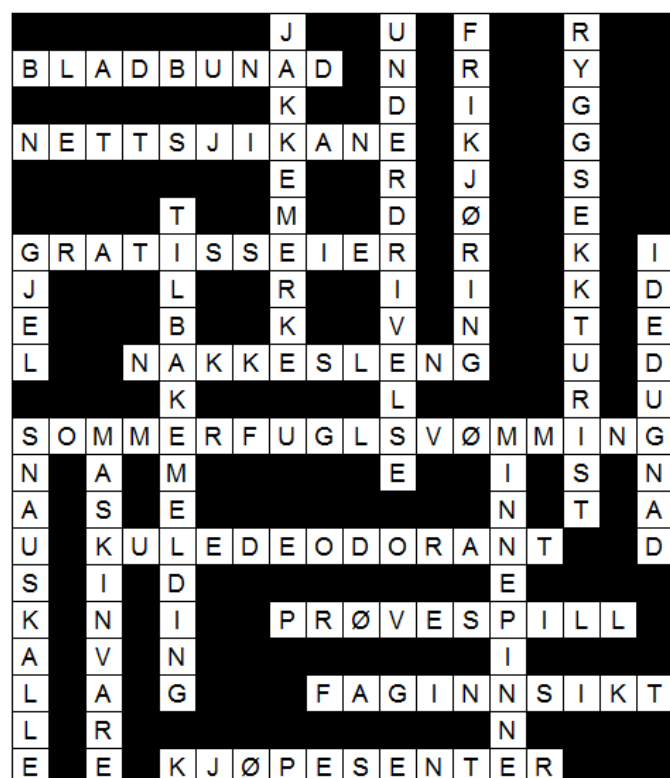
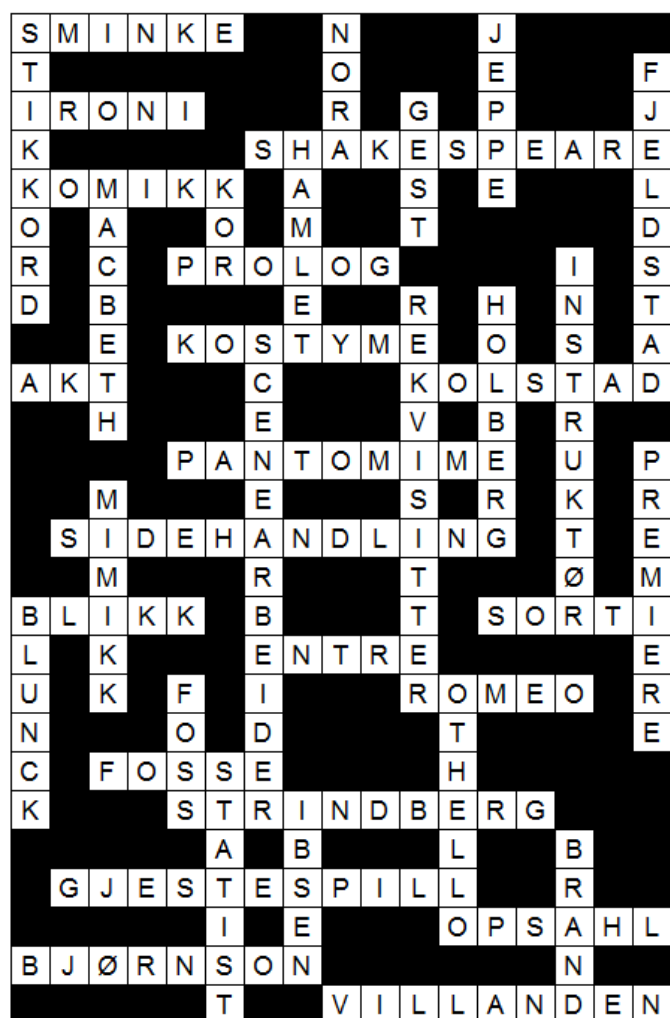

Kryssord med avløserord 2 – side 23

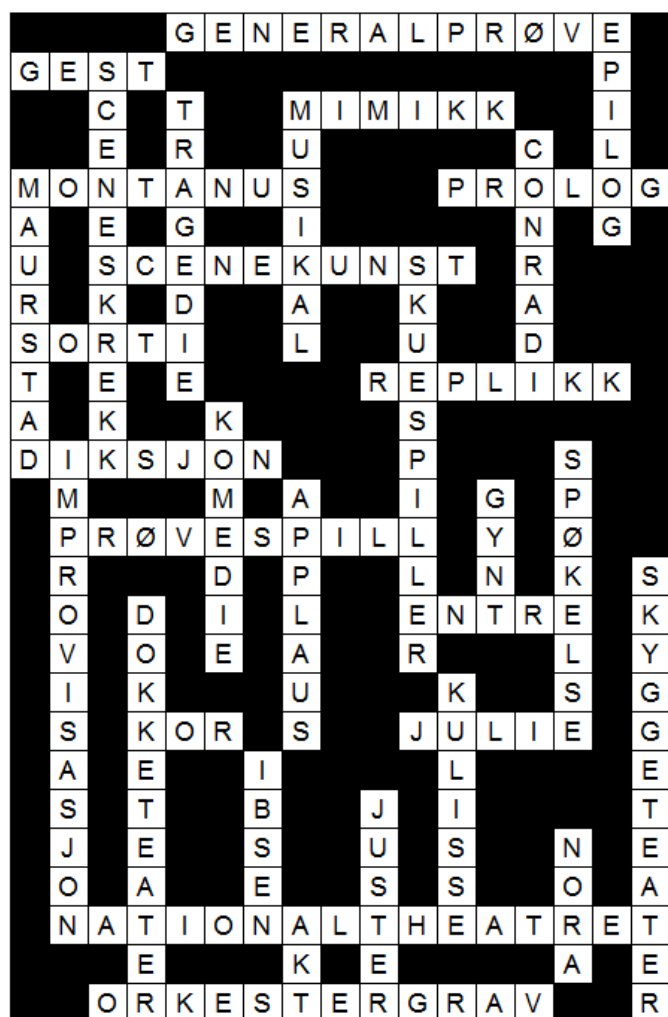

Kryssord med avløserord 3 – side 24

Kryssord med avløserord 4 – side 25

Teaterkryssord 1 – side 27

Teaterkryssord 2– side 29

En skal ut – side 30

MORGENKAFFE
SKUMMETMELK
JORDBÆRSAFT
LØVETANNVIN

En skal ut – side 31

LATTERSALVE
VARSELSKUDD
TORDENDRØNN
BJELLEKLING

Ditt-og-datt-kryssord – side 32

B-postabonnement

Returadresse:
Norsknytt
Postboks 303
7601 LEVANGER

NORSKnytt

Norsknytt nummer 4-2008

- 3 Leder
- 4 Opplesning og høytlesning
- 5 Forarbeid til opplesingen
- 6 Tips om debattklubber
- 7 Taleanalyse
- 8 Sitatbruk
- 9 Kongens nyttårstale
- 10 Artiklenes to hovedtyper
- 11 Avisartiklenes kjennetegn
- 12 Vurdering av samtaler
- 13 Vurderingsskjema for klassesamtaler
- 14 27 ting man kan gjøre med en fortelling
- 15 Filmstudieark: Max Manus
- 16 Fremmedord og ordforklaringer
- 17 Ordkunnskap
- 18 Litterære stjerner tidlig på 1900-tallet
- 19 Bestiser og kompisar
- 20 Spørsmål til språkspalten
- 22 Kryssord med avløserord
- 26 Teaterkryssord
- 30 Én-skal-ut-oppgaver
- 32 Ditt-og-datt-kryssord